

ועוד יש לפרש, דכל מקום שהמים מתערבין דרך נקב, או דרך פירצה של מעלה, שעור המים כשעור הפירצה, בין לשפופרת בין לקליפת השום, בין לר' יהודה בין לרבנן, ומתיישבת בכך מתני' דכותל, וכי פליגי במים צפין (למעלה) (מלמעלה) [א] מן הכותל בלא פירצה, או בהיא דקומקום, דרבנן בעי כקליפת השום, [ו] לר' יהודה סגי בטופח (ו) להטפיה, וניחא השתא הא דתניא בריש תומר בקדש, המים (המטונפין) [המעורבין] עד שיהו המים מעורבין כשפופרת הנוד, משמע שזה הוא שעור המים, והא דתנן התם גבי סילון דמשיקו אפילו בשערה ודיו, התם לאו בחסר, אלא בשלם שאוב, ומשיקו לכשר

(א) כל התקונים ע"פ פ'.

שולי האדרת

לד"ה מהני טופח להטפיה, וזכו כונת רבנו ז"ל. ובה דאמרין חגיגה כא ד כזידו של כלי חוץ, ככונה דשמו כלי צחוק כלי קודם שזאו שם מים ולא נחלחלו כלל, אבל קדמו המים אין חסרון דכזידו של כלי, דעדיין נשאר לחלוח כטופח להטפיה, ולא גרע מהדיח ידו כ"י אע"פ שתופס יד האדם מ"מ נשאר עדיין לחלוח כטופח להטפיה. ולפי"ז נעטרך לדון חיבורים לא מהני לחלוח דטופח להטפיה דלא קיי"ל כר"י לענין חיבור וזריך דוקא כקליפת השום וכמ"ש הר"ש סוף פ"ה דטבריה. ולכן אם היה נחון כלי צחוק כלי וכלי שאובין וכזידו של כלי חוץ ואין נשאר תחת חוגני הכלי אלא לחלוח כטופח להטפיה ועצלו במקוה אין טבולתו כשירה, דהא המים דתחת הכלי שאובין הם ואין עולים להכשר אלא בהשקה וצעי כקליפת השום. [ואפילו אם נאמר דשאוובין שהיו מונחים בחורי המערה והגיעו אליהם מי במקוה אפילו כ"ש נטבחו, היינו דהתם הוא הכל חד מקוה ואינם נדללים לעצמם, אבל הכא כלי דהוא בזול וזריך שיהא צו כשפופרת הנוד כדאיתא חגיגה כב א ובצ"ע סי' רב סעיף ו' ודאי דאין זה בגדר חורי המערה וזריך השקה מעליה].

ובזה נחשאר מש"כ המרדכי סוף ע"ז לחסר לעבול כלי הנתון צחוק דלי וכו' נחון על שולגי פן יהיה חליצה מחמת כזידו של כלי חוץ כדאמרין בפרק תומר בקדש, ולא דמי לפרסת רגל אדם הטומא בקרקע במקוה ואין חוץ, הדוקא במקוה שלם שהם מחוברים, אבל כשנתן בדלי אפילו מלא מים אינו מוטיל כי הם תלושים עיי"ש. ובכר הארובו צוה הט"ז והגר"ה ז"ל צריש סי' קכב, אבל לפמ"ש נוחה דודאי הטובל במקוה אין נריך לחיבורים אלא דמי לחורי המערה ומספיק שיהיה טופח להטפיה, אבל כשהמים בכלי נריך חיבור מעליה של קליפת השום וכזידו של כלי חוץ ואין נשאר אלא כטופח. ואע"פ דהא דחגיגה אין שייך כלל להכא, דהתם כשקדמו הכלים ולא הספיקו ללחלח כלום, מ"מ מצויא ראייה דיש חליצה בכלים ולא אמרין דמיא מקפח לכלי, מ"מ מה שפסק הרמ"ה שם בסעיף ד שכתב נריך שיהיה הכלי רפוי צידו צעעת עציבה ואם לחלח ידיו צמים אין לחוש ובהג"ה דדוקא צמי מקוה. אין כל כך מוכרח, דאפשר דמעט חורי המערה דאינו נפדה, אפילו לחלה צחוק בחלושים וצלו המים מהני. ולשון המרדכי נמי אפשר לישב כן מיבו אפשר דכיון דהמים אינם שייכים למקוה ומעולם לא חל עליהם שם מקוה, וכיון שלא היו מחוברים וליכא שיעור חיבור לא הוו בכלל חורי המערה, ונריך חיבור מעליה וזכו דעת הרמ"ה ז"ל. ולפי"ז מה דאמרין בנשנה פ"ה נשנה ה' ואם הדיח כ"י דוקא צמי מקוה וכפסק הרמ"ה.

משמע דקיי"ל דפליגי מטומאה לטבריה. ונראה כונתו מהא דצעי לקמי' מהו לעבול מהטעין ולימוריות בהגליו של ראשון ומשמע אפילו נטמאו גומאח המורה]. ומה ש"י הר"ש פ"ד דקטפרם אינו חיבור עיין שם, וכן פ"ו מ"ה שכתב ושמח נמי לענין קטפרם הוי חיבור. וכן סוף פ"ה בתהלת שפי' דס"ל דקטפרם אינו חיבור, וכן כתב הר"ש, אין שום ראייה, משום דהתם כולחו הוי גוד אסיק, וודאי דלא קיימא לן כר"מ. [וגל שנחלש וכו' מ' סאה מלומלמות ועיבל באמלעו, נריך לצא מטעם גוד אחיה]. וכן מה שכתב ר"ה בתשובה הוצא צשיג צשצת דמה דאמרין קדח צו רביעית צצבחים כב א, היינו בקטפרם ע"י גוד אחיה נמי דוקא משום דהתם הוי צ' חסרות דלא הוי חיבור לשיטת ר"ח. וממש"כ רבנו יונה צצרכות נמי אין מוכרח, משום דאפשר דהתם נמי הוי גוד אסיק. או טובל צקילוח דמי לצ' חסרות. מכל מקום אין לחז מפסק הש"ע, כיון דכר"ס והרא"ד כתבו צפי להחמיר. וצריצ"ש נמי משמע הכי. וכן דעת הגר"ה ז"ל דלא הוי חיבור. וצביאורו מנחאר להדיח דאפילו צשעת שוב אינו חיבור. [וממש"כ הגר"ה דמעין משום דמטבר כלל שהוא לכן מטבר צוחלוק, מוכח דכבר דחסרון קטפרם הוי אפילו צמעין, דאליה אפילו צוחלוק לא הוי חיבור כלל מכל מקום עדיין צמעין נריך מ' סאה, וע"כ דגם צמעין לא הוי חיבור].

[סוגיא דהמים מקדמים והאוחו ביד אדם]

[יד] פ"ז מ"ז הטביל צו אח המטה כ"י מפני שהמים מקדמין כ"י. מקור הדין נראה דהוא מהא דמהני עציבה צשעה שהאדם עומד על הרגל ולא שמתו שנאמר שילטרך להצביה עלמו, אע"פ שהגוף חוץ צינו למים. וע"כ הטעם שהמים מקדמים ומלחלחים ונשאר כטופח להטפיה ומתחברים למקוה, וכמ"ש רבנו צת"ה הוצא צצ"י סי' קל"ח. ולפי דין זה נאמרה גם משנה לקמן פ"ה משנה ה' ואם הדיח את ידו צמים טבורים אע"פ שאם חפס מקודם עמחים וע"י רח"ש כהן צפירושו.

ונראה דהאי טופח להטפיה דצעיין הכא לאו מדינא דחיבורים, דהא לא קיי"ל כ"י יודא דס"ל טופח להטפיה חיבור וכמ"ש לעיל. ועוד שלא מלאנו למי שאומר שהטובל נריך להצביה עלמו, אלא נראה דהוא דין החורי המערה דאינו נפרד מן המקוה עצמה וה"ל לחיבורים, ואין נריך אלא שיטפיה צכוי שיהא שם מים עליהם, כדי שיהא מוקף כולו צמי מקוה. דדון החיבורים נאמרו צחיבור צ' מקומות נפרדים, וצוה פליגי חכמים אר"י דל"מ טופח להטפיה, אבל כשלא נפרד מן המקוה והגידון אם הוא מוקף כולו צמי מקוה,

כח) ז"ל סה. ג.
כט) כחן חסר.
צכת"י וע"י נארוך.
ל) הונח צ"י קי
ע"ג.

ותניא בכשערה משום דשאיבה דרבנן, כדאמרי' בפרק המוכר את הבית כח, ע"כ מ' רבינו שמשון ז"ל.

בית המים

השער העשירי: מכשירין את המקוואות זה על ידי זה בין שאוב על ידי שאינו שאוב, בין חסר ע"י השקת מים שבעשה על ידי שאיבה פסול, אם יש מקוה שלם מים [כשרין] סלון ט) ומשיקן ונטהר השאוב השקת הכשר ט) יהא בהשקה זו כשערה, לפי ששאוב אינו בפסל אלא מדבריהם, והם הקלו בכך, ואם שהשקה אינו רואין פני ט). ואע"פ שאין משיקו אלא כשערה. היה לו אחד מהם חסר, ומשיק זה לזה לטהר החסר מן השלם, אם היה משיקן דרך גבב צריך שיתערבו בגבב כשפופרת הגוד שיעירוב המקוואות כשפופרת הגוד, ושיהא במים כמילוי הגבב, ואם דרך פרצה הפרוצה למעלה לאויר, אפילו אין בגובה הפרצה קקליפת השום הרי אלו מצטרפין, ובלבד שימלאו המים הפרצה. היה המים צפין מלמעלה מן הכותל בלא פתח צריך שיהא במים קקליפת השום.

שולי האדרת

אם בהשקה נמי סצר הכי דסגי בעופה להטפיה ואין צמח הכרה. ולפי"ז צמים הנחונים בחוך כלי שהם שאובים התורה מדין תלושים בכלי, ואין להם הכשר אלא בהשקה במקוה שלם, וצדק אפילו קוי"ל כ"י יודא מ"מ אין מותר צמחה אם סוצר ר"י דעופה להטפיה חיבור אפילו בהשקה אצל צמחה דהאוחז ביד אדם שאין המים פסולים, דהיינו נתונים עכשיו במקוה ובעל מהם שם תלוש, ולכן צדק עופה להטפיה דקוי"ל כ"י יודא דצמחורים עלה"ט חיבור ולפי"ז עדיין קשה פסק הרמ"א דלא אמר המרדכי דהאוחז צמחונים המים בכלי דבעי השקה.

ולהלכה נראה דהאוחז ביד אדם או כלי צמחה דהאוחז להקל אפילו לחלח צמחונים, דהא לדעת הראב"ד קוי"ל כ"י דהוי חיבור להשקה. ואפשר דהמקדמי גם מודה בזה דהאוחז אוחז קלה ברפוי, וכמ"ס רצנו צמחונה הבית וגשאר עופה להטפיה. וכן פירשו הט"י והגר"א ז"ל דעתו, ולדעת הראשונים דעופה להטפיה לא הוי חיבור אוחזין מלך חורי המערה, ואפשר דמהני אפילו לתלושים. אצל הטובל כלי בחוך כלי אדם הוא כלי כבד או מלא מים, יש לחזק שיהא קלה רפוי, לתלוש לדברי המרדכי וכ"כ בשו"ע סי' רצ ס"ג. אצל כלי שאינו כבד המים מקיפים אותו וכ"כ ברש"י תגיגה כ"ז א' ד"ה לחצר. וכן דיוק המרדכי דוקא בלי זכוכית מלא מים, ואין חילוק אם רוצה לטבול כלי בפניו או כלי החיטין כל צמחונים כבד חיישין שמא כבידו חוץ, וכ"מ בחומ' תגיגה כ"ז א'.

טו) בבעל הנפש שם, מפני שהמים מקדמין יש מי שאומר שכן הדיון לאדם כ"י עכ"ל. מה שלא הביא המשנה לסוף פ"ח האוחז ביד אדם כ"י הוא מפני דשם אפשר לחון אוחז כל כך בחזק וידו מרפוי וכמ"ס צמחונה הבית, אצל העומד אי אפשר אלא שיעמוד בחזק אם לא שוגגיה עמנו ולפי' הולך לסברה. ומעתה שהכריע דמחיתין אפילו לאדם או חין הכרה דהאוחז ביד אדם כ"י הוא ברפוי. ולפי"ז מש"כ צמחונה הבית וכן צמ"ה דבעי ברפוי קלה, ויודאי הוא דלהר"ם והרמב"ן ז"ל א"ל לחדש זה, ואדרבה הרא"ה מצאה דעתם לחלוק. ולפמ"ש נראה דגם דעת הראב"ד כן.

טז) פ"ח מ"ה האוחז באדם ובכלים כ"י רש"ה ירפה הרמב"ם והרמב"ן ז"ל פירשו דר"ש לקולא, אצל חכמים גזרונים

שוב ראיתי צבעל הנפש סוף שער הטבילה צדיני החפיפה שכן צדק, וז"ל שנינו צמים מקוואות המטביל את המטה שרגליה, שוקעות צמיט הטובה טכורה מפני שהמים מקדמים, יש מי שאומר שכן הדיון לאדם, ומה שכתוב בספרים שלנו האשכ"ל הטבול צמח ומפרש מפני הטעיט, אינו מקפיד אלא על עיט שעל שפת הכרה, ויש מי שאומר שאין הדיון הוא באדם אלא צמחה בלבד אצל רגלי האדם כיון שזכנם לו הטעיט צין אצטעונו והוא מקום דחוק אפשר שיהא חוץ ונראים דבריו. מ"מ יכולים לנו ללמוד מזה המשנה שאין האשכ"ל ריכבה לעקר רגליה מן הקרקע צמחה עבילה ולשוע צמח"ט המים. וא"ת הכי היא חוללה צדריסח רגליה על הרגפה ואין המים נכנסין תחת כפות רגליה ואין טבילה צבת אחת, הרי אמרו צמחה זו שהמים מקדמין לרגליה, ועוד מן הדעת לנו יכולים להכריע שהרי שנינו עופה להטפיה חיבור לטכרה ולטומאה, ואי אפשר שלא יהיה תחת רגליה עופה על מנת להטפיה המחוצר עם שאר המים מפני שהמים קדמו לשם, עכ"ל. ומפורש בדבריו דמטעם חיבורים חייחין קוי"ל דעופה להטפיה חיבור, וכן למד דיון אחד הוא ללמוד מזה שאין האשכ"ל ריכבה לעקר רגליה מן הקרקע צמחה עבילה. מיהו נראה דכל זה לסברה הראב"ד שפי' פלוגתא דר' יודא וחכמים צפ"ז מ"י צדקו חלוני של ראשון כ"י דפליגי צדק גוד אחיה. ולא מלאנו שחלקו צדק עופה להטפיה, ומה דאמרין בגיטין. עז א' ודילמא ר"י הוא, מפני שמלאנו שאמר צבדיה דהוי חיבור. ומה שאמרו צמחה דבעי קקליפת השום אפשר דהוא שיעורא הוא וכמ"ס רצנו צמ"ה, והריב"ש צמחונה וע"י לעיל צמחונה דקטפרס. אצל הר"ש שפי' דחלקו צדק עופה להטפיה וכמ"ס סוף פ"ח דמברות וצפ"ז דמקוואות דהכי הוי משמעות: דסוגין דגיטין, ומשמע דלא קוי"ל כ"י יודא וכמ"ס הש"ך ע"כ מוכרה לפרש כמו שכתבנו דלאו מטעם חיבור צמיט שוגפיה אלא שיהא עליהם שם מים ומדיו חורי המערה והכי מתפרשים דברי המרדכי והרמ"א ז"ל.

עוד נראה לפרש דברי המרדכי כדעת הראב"ד דמטעם דעופה חיבור, ומ"מ יש מקום לחלק צין הטובל כלי בחוך כלי צמים שאובין וצין האוחז ביד אדם. דהרי מאיר שבמרדכי סוצר כשועת הר"י בחומ' גיטין עז א' והגיגה כ"ז ב' לחלק צין חיבור מקוואות דכ"י לר' יודא בעופה להטפיה, ומצעי שם צמחה

מקוה שלם היה נצדה ונקב ציניהם כשפופרת הנוד ומטבלין בשוקת על ידי מצורה למקוה שלם. ולפי פשטא דמתניתין דקאי אניקבה דלעיל מיפרשא הכי, שהמים מקלחין מן ההר לשוקת ומן השוקת למקוה וראשונים ראשונים היו נשאצין, לבית הלל עד שינקב כשפופרת הנוד ולבית שמאי עד שחפחת רובה. ובתוספתא⁵ איכא פלוגתא איכא מאן דבעי כשפופרת לבטלו מתורת כלי ואיכא מאן דסגי ליה נקב כל שהוא, דחני קסטלון המקלח מים בכרכין אם הי' נקוב כשפופרת הנוד אינו פוסל את המקוה ואם לאו פוסל את המקוה. הלכה זו העלו בני אסיה שלשה רגלים ליבנה לרגל ג' הכשירו להם אפילו נקוב כמחט. אמר ר"א בר' יוסי הלכה זו הוריתי ברומי לטהרה וכשבאתי אלל חבדי אמרו לי יפה הורית, צמה דברים אמורים מן הגד אבל מלמטה אינו פוסל את המקוה ואם היה מקבל כל שהוא מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. פקקו צמיד וצננין אינו פוסל את המקוה, צמיד וגפסים פוסל את המקוה, על גבי הארץ ועל גבי סיד וגפסים או שמרת צטיט מן הגלדיים אינו פוסל את המקוה.

פירוש, קסטלון הוא כלי ומוליכין מים לתוכו וממנו מקלח ומספיק מים לכרך וחנא קמא בעי כשפופרת הנוד לבטלו מתורת כלי ולהטך חנאי סגי כמלא מחט, ד"א מן הגד, כל זה מדברי חבירי שאמרו לו יפה הורית וד"א דפוסל נקב עד שיהא כשפופרת הנוד מן הגד, אבל אם היה הנקב בשולי הקסטלון מלמטה אינו פוסל אם יש נקב כמלא מחט. ואם היה מקבל כל שהוא מים מן הנקב ולמטה פוסל את המקוה. צמיד וצננין, שהציא סיד ולרורות ופקק בו את הנקב לא חשיב סמימה, אבל צמיד וגפסים יחד חשוב סמימה מעליא. על גבי הארץ, כלומר לא סתם את הנקב אלא הושיבו על הארץ או על גבי סיד וגפסים או מירח מן הגלדיים מכל מקום בטל מתורת כלי ואינו פוסל את המקוה. ואע"ג דמה שהושיבו ע"ג הארץ או על גבי סיד מעכב את המים מללאת אינו פוסל את המקוה. ואע"ג דלפוס ריהטא דמתניתין קאי אניקבה דלעיל וא"כ צענין כשפופרת הנוד לב"ה, כיון שסוגיית הגמרא מפרשא המשנה דלא קיימא אניקבה אלא מילתא באפי נפשיה היא וקיימא אעירוב מקואות, אזלין בתר סוגית גמרא ואכשירו נקב כל שהוא כעובדא דתוספתא דמעשה רב, ומים שבתוכה אינן שאובין לפסול המקוה. אבל בתוכה אינן טובלין כדתנן ריש פ"ה דמקואות⁶ מעין שהעבירו בו' כשר חוזה לה אבל בתוכה אינן טובלין.

ב

ראת אשר שאלת על שני מקואות אחד שאוב ואחד כשר הנקובים זה לזה כשפופרת הנוד ונסתם הנקב, אם נשאר השאוב בהכשרו או דילמא כיון שנסתם חזר להיות פסול כבתחלה.

תשובה י"ל דכיון דנתחברו פעם א' הוכשרו ופקע שם שאיבה מינייהו ואינם נפקלים עוד בכתומת הנקב, מידי דהוה אמרי טמאים שהשיקן למקוה דהוה כרועים וצטילים לגבי מקוה ופרח שם טומאה מינייהו. וראיה מהא דתנן בפ"ו דמקואות¹ שלשה מקואות צוה יש עשרים וצוה יש עשרים וצוה יש עשרים מים שאובים, היה שאוב מן הגד וירדו שלשה וטבלו ונתערבו המקואות טהורים והטובלין טהורים. פירוש אף מי שטבל בשאוב טהור כי נתערבו והושקו יחד והמקואות טהורים אף השאובה כשר להקות עליו אע"פ שחזר למקומו כי כבר הוכשר בהשקה ולא מיקרי עוד שאוב. וקתני סיפא היה שאוב באמצע וירדו ג' וטבלו ונתערבו, המקואות כמו שהיו והטובלין כמו שהיו. פי' הטובלין טמאים כי המקואות הכשרים לא נתערבו צטיל השאוב שצאמצע והמקואות כמו שהיו השנים כשרים להקות עליהם אע"פ שנפל לתוכן שלשת לוגין מים שאובין מן השאוב כיון שע"י המשכה צאו לתוכן לא נפסלו אבל השאוב פסול להקות עליו. ועוד ראה מפ"ג דמקואות² צור שצחצר ונפלו בו שלשת לוגין לעולם הוא צפיקולו עד שינא ממנו מלוואו ועוד או עד שיעמיד צחצר מ' סאה וטהרו עליונים מן התחתונים. ומסתמא עליונים ותחתונים אינם מחוברין אלא בקלות הראשון שירדו המים מן העליון אל התחתון. וכן מוכיח מתוך פירוש רבינו שמשון³ כי העמיד זאת המשנה כרבי מאיר דמטהר העליון ע"י גוד אסיק בפ"ב דמגינה⁴ גבי שלש גממיות צחל. L

ועל צרייתא השנויה בתוספתא⁵ שמי בריכות של ארבעים ארבעים סאה זו על גב זו ונפלו שלשת לוגין לעליונה ונפתקו, מלשון פתקן למקוה דספ"ק דתמורה⁶, ובאו לתחתונה כשרים שאני אומר שלמו ארבעים סאה עד שלא ירדו שלשת לוגין. פירוש⁷ של ארבעים סאה היינו עם השלשת לוגין שנפלו בו דמקוה שלם אין מים שאובין פוסלין אותם, שאני אומר שלמו כלומר כשנפלו שלשת לוגין לעליונה וירדו מיד לתחתונה לא אמרינן דהיינו ג' לוגין שאובין עצמם דירדו לתחתונה, דאי אפשר שלא יתערבו מעט צמי צריכה העליונה, ונמצאו שהשלימו מ' סאה של התחתונה קודם שירדו לה כל הג' לוגין. הילכך שניהם כשרים. והיא צרייתא מפרש⁸ דאתא אף כר' יהודה וכגון דלא גביהה כולי האי דלאחר שמתערבין נעשה הכל אשבורן, משום דצרייתא קתני זו ע"ג זו משמע דלא גביהה כולי האי מחברתה, אבל צמשה דקתני מטהרין עליונים מן התחתונים משמע אע"פ שהאחד כ"כ גבוה מחברו שאינו מתחבר אלא בקלות הראשון הוכשר, דאם לא כן אמאי נקט עליונים ותחתונים.

5 מקואות פ"ג הי"ד (מהדרות צוקרמנדל הי"ה). 6 יב, א. ולפנינו בתוספתא: ונפקו. 7 לשון ה"ר שם פ"ג מ"א ד"ה ועוד. 8 ה"ר שם.

5 מקואות פ"ד הי"ד (מהדרות צוקרמנדל הי"ו). 6 מ"א. ב 1 מ"ג. 2 מ"ב. 3 שם ד"ה שיעמוד. 4 יט, א.

5

(טג) אפילו נסתם הנקב. ודוקא במשיק מים שאזנים אבל במשיק מקוה חסר למקוה שלם מיד שנסתם הנקב בטלה ההשקה ועיין בס"י יו"ד שזיארתי דיני ההשקה בלורך: (טד) אפילו דבר שהוא מזריית המים. ואע"ג

לפסקינן סעיף ל"ג דדבר שהוא מזריית המים טובלין בו אפ"ה ממעט כיון דבעי קילוח המים כשיעור שפ"ה והרי יש כאן דבר המונע יציאת המים והתי"ט תמה שהוא נגד הסבירה ולק"מ. ונ"ל פשוט לדמות הדברים שעושין מהם מקוה ולכתחלה כגון שלג וכפור ממעטין וכ"ש גליד לפיכך נרין להשיגח צימי הקור שרגיל הנקב להתמעט ע"י קרח דאז בטלה ההשקה וכן עיט רך שמתדבק בחלל הנקב אף שדינו כמים מ"מ ממעט: (סה) אם יש שם נקבים דקים כו'. עיין ס"י י"א שזיארתי דאין לסמוך על פסק זה להצטרף נקבים דקים כשמשיק מקוה חסר למקוה שלם אבל להשיק שאוב לשאינו שאוב בזה יש לסמוך להקל: אלא

צריך שיהא נקב שביניהם רחב כשפופרת הנאד (וקלוח המים יהיה כרוחב הנקב) (ריב"ש ס"י רל"ג בשם א' מהמפרשים וכ"כ הב"י) ולאחר שנתערב הפסול עם הכשר אפילו רגע הוא נשאר לעולם בהכשרו (טג) אפילו נסתם הנקב אחר כך כל שיעמוד כשפופרת הנאד ממעטו (טד) אפילו דבר שהוא מזריית המים ספק אם הנקב רחב כשפופרת הנאד אם לאו פסול (סה) אם יש נקבים דקים הרבה מצטרפין לכשפופרת הנאד אם המקוה האחד שלם והשני חסר:

הגה ומומר להפור מקוה נגד הנהר ולטבול בה אע"פ שאין בה מ' סאה דהא ארעא חלחולי מתחלחלת והואיל והוא סמוך לנהר ואנו רואין החלחולים שביניהם שהמים צאין מן הנהר דרך החלחול דהיינו מנקבים דקים שנקרקע הוא חבור (מרדכי ה"ג בשם ראב"ה):

אבל אם שניהם חסרים אין הנקבים הדקים מצטרפין לכשפופרת הנאד (וה"ה אם חלק מקוה בטל או שק אם אין שיעור מקוה נגד א' פסול):

נג מוב הבא להכשיר מקוה שאוב ממקוה שלם שאינו

מא נשאר לעולם בהכשרו. עיין ס"י יו"ד שזיארתי דאין להקל בזה. ויש להסתפק במקוה שאוב שמשיקין אותו אם מותר לעשות השקה זו בשבת דאפשר דהוי מתקן ואע"ג דק"ל דמשיקין את המים בשבת שאני התם

דבאכולין ומשקין ל"ג משום מתקן כמ"ש שם בשטיה אבל הכא יש לדמות למ"ש הפוסקים דאין מבטלין איסור בשבת ונ"ל לדעת הרא"ש דסבר דע"י השקה זו נשאר לעולם בהכשרו א"כ הוי מתקן אבל לפ"מ שאכתוב בס"י הנזכר לדעת הראב"ד וש"פ דהשקה אינה מתרת אלא כל זמן שהנקב פתוח ומטעם תערוכות א"כ ודאי דאין כאן מתקן דהוי כמערב מים יפים צרעים וכן במקוה חסר שמשיק אותו עם מקוה שלם לכ"ע מותר לעשות ההשקה בשבת דאין כאן זריעה אלא תערוכת

→

והיא יתבאר היטב: **מב** הבא להכשיר מקוה שאוב. האחרונים הקשו על הרא"ש דפסק דגם גבי שאוב ציינן כשפ"ה והא תנן מביא סילון ומשיקו כשערה עיין ב"ח וש"ך והנה הם הבינו הא דתנן משיקו כשערה היינו דחלל הסילון אינו אלא כשערה. אבל הרא"ש בפירושו למשנה זו כתב להדיא וכשיסיר ידו נמצאו שני המקואות מחוברים

במים ברוחב שפ"ה רגע אחד וכשירדו המים למטה ישארו מושקין כשערה הרי שהוא מפרש דאיכא השקה בכדי שפ"ה רגע אחד ואח"כ המים מתפורים ולא נשאר אלא כשערה ודיו. וזיאוור דבריו נ"ל שמפרש דתחלת השקה בעי כשפ"ה אבל סוף השקה אם כבר הושק כדינו סגי בחיבור כשערה ובכמה מקומות נמצאו חילוק כזה כגון גבי איזוב יש חילוק בין תחלת ולסופו כדאמרין פ"ק דסוכה גס במנחות אמרין דבסוף מנחה אפילו לא נשתייר אלא משהו כשר וכן גבי לבונה איכא מ"ד קומץ בתחלה וקרטין

ספר יצונו אברהם

בר"מ ר' מנחם מענדל קארעניא זצ"ל

וקרטיין בסוף וכה"ג כתבו התוספ' בזמנים דף פ' דאם בתחלת הזאה היה שיעור זכלי מטרף זהואה שנייה עיי"ש. שוב ראיתי להגאון פ"י בחידושיו לגטין שמחלק מספרת עלמו בין תחלת השקה לסוף השקה וכיון לדעת קדושים דעת הרא"ש. ועכ"פ למדנו מדברי הרא"ש דמוקי למתני במשיק מקוה חסר לשלם דאי ס"ד במשיק שאוב לאינו שאוב שזב שישק רגע אחד כשיעור דיו אפילו נסמס כל הנקב. ומ"מ לדינא א"א לסמוך על שום השקה בין בתחלה בין בסוף פחות משיעור שפ"ה דאף שהפירוש שכתבתי בדברי הרא"ש הוא נכון וברור הואיל שלא מצאנו חילוק זה בשאר הפוסקים א"א לנו להקל מוג לשתי מטרף. הרמז"ם מפרש לשתי היינו שנסדק מלמעלה למטה ודעת הר"ש לשתי היינו שנסדק לרוחב הכותל וק"ל דהר"ש החליף שיטתו דנפ"ו דאהלות הציא תוספת' דאירי לענין הבאת טומאה ומני נסדק לשתי נסדק לערב וכו' ופי' הר"ש שתי היינו מלמעלה למטה ולערב היינו לרוחב הכותל ונ"ע:

(סו) אלא כשערה כשר. כיון דשאוב אינו אלא מדרבנן כך העתיק הב"י בשם הרשב"א והם דברים תמוהים שהרי הוא עצמו הציא בסי' זה כמה פעמים על שמו דאין צידו להכריע במחלוקת הראשונים אי שחיבה לאוריימא או דרבנן ואין אפשר שהקיל כאן ע"פ הכרעתו אבל גרמין הדברים דהרשב"א לא הקיל אלא במקוה שנפסל בג' לוגין והב"י מדעת עלמו הוסיף להקל אפי' בשאוב ואין צידו ספר שער המים לעיין בו. על כן אין להקל ולהכשיר בנקב קטן אלא במקוה שנפסל בג' לוגין וכמו שהסכים הש"ך אבל אם אפשר בשום ענין ליגע בשל תורה אין להקל כגון שיש כאן כ"א סאה מ"ג וי"ט סאה שאובים ומשיקו למקוה שלם כשערה ואם אפי"כ ישפוך למוכו ג' סאין שאובין א"כ איכא רוב שאובין ופסול מה"ת וע"כ צריך אמה לסמוך על ההשקה לומר שכבר נטהרו אלו השאובים ע"י זריעה וא"כ פגעת בשל תורה להחיר ע"י השקה כשערה אבל במקוה שהוא מ"ס חסר ג' לוגין ונפלו לו ג"ל שאובין דרחוק הדבר שיצוא לכלל איסור תורה זהא לחוד יש להקל: (סו) נפרץ הכותל למעלה. דכיון שמגולה לאויר העולם א"צ כשפ"ה דכך הימה ההלכה וצריך שיהא אויר זה נמשך עלי הפסק ממקוה זה עד המקוה האחר אבל אם מתכסה בחמטע הילוכו פסול. וככל ענין לא סגי בטופח ע"מ להטפוח: (סח) הוכשרו שלשתן. דהשאוב הוכשר מטעם זריעה ונשאר בהכשרו לעולם כדלעיל סעיף נ"ב

6

נ"ב. ואע"ג דהשקה זו נ לעיל סעיף מ"ט י"ל דה שעוברין המים על דבר ההשקה אבל בשביל הה שהרי השקה היא מכ זריעה וכשמשיק מים טמ בטוהרים הוא עושה צי וכן בסעיף כ"ה דמו צתקף עד שיחזרו למו מים ג"כ שרי מהאי טע ודע דה"ה אם יש מן מפסקת צנייהם ו כשפ"ה מערב אותן שזים לכל הדינים ש סעיפים אלו. צ"י בשם הרא"ש: (ס"ט) גו הסמוכות כו'. דינים נחבארו יפה צבעה"ג דגומות הסמוכות למ צריך שיהא צהן כשפ"ה שיהא צהן רביעית : שיעור מקוה טהרה ל וסבר דרביעית לכלים מה"ת דלא כהריב"ש ש דמה"ת סגי במשהו. אין צהן רביעית לא כשפ"ה אבל חורי הכ הם נחצבים כחלק מן ה רביעית ולא כשפ"ה ו

לאו דוקא אלא בתחלה שכבר נפסלו כל המים אבל הכא שאנו רוצין וגם זה נכון לדינא. ו בהמשכה לא פסלי ומוז שם דא"א לומר כן לש ראצ"י ואפילו היו כבר שנמשכו וא"כ קשה לי לתנא דידן לא מהני ו דבריו בסמוך אבל לדיד

חלקת ח"ג סימן נב יעקב קרג

לשנה אשר נדפס ספרי ח"ש בסוף חלק ח"מ, ובכלל
שובתו מפרכת מתחלה ועד סוף.
(טו) ומצד איסור נשים המסוללות, אף אם גימא
כפירוש הריב"ן, דמטילות ש"ו שקבלו
מבעליהן, פשוט שכיון שהאיסור הוא פריצותא, היא
רק כשהוא לתכלית פריצות, כהא דמעשה ארצי"מ,
אשה נושא אשה ואיש נושא איש, ולא כשעושין זה
להוליד ולד, שלא שייך לאסור מצד פריצות כיון
שאינו לכוונת פריצות כלל, ולא לשם תאוה. (ג)
והנה יראה כת"ה דברי אמת, שאין בכל דברי כת"ה,
שום טעם לאסור מדינא, אבל אחר כ"ו, כשבא פעם
אחת מעשה לידי לא התרחי.
והגני בהו ידיו מוקירו מאד
משה פיינשטיין

ושלא כדרכה, רק שאם נולד בו, יש עוד דבר שהוא
ממור ויש חומר שלא מתוקן בתשובה, כדאיתא
בחגיגה ט' ע"ש. וכן טעמי החינוך אינם שייכים
להלכה, כי להטעמים האלו ליכא מקום לאסור בעקר'
וזקינה וא"א שהלכה מבעלה בלא גט, ולטעם גזל הא
ליכא מקום לאסור במחליפין נשותיהן ולומר שהוא
רק משום לא פלוג אסרה וגם חייבה התורה, בכל
אופן ודאי לא מסתבר לומר כזה מעצמנו, לכן אין
להשגיח על הטעמים שכתבו רבוהינו הראשונים,
לדינא לא לקולא ולא לחומרא. (ב) וע' במה שכתבתי
באגרות משה חלק קדשים סי' ט"ו, ופלא על כת"ה,
אשר כתב על תשובת האדמו"ר מסאטמאר, היטב
אשר דיבר, וכן ודפח"ח, אחר אשר ודאי ראה כת"ר
מה שכתבתי בספרי על דברי הרמב"ן, כי זה קרוב

סימן נג

קונטרס טהרת מקוה

לחוש לכל השיטות המחמירים, ושלח לסמוך על קולות
בעיני מקוה, וכמאזכר עלינו מפי רבוהינו וחי נפש.
וכמו שכתב הכ"י בס"י ר"א ח"ל, ומכרי"ק שה"י נוהג
לעשות כמותו הכ"י, (לענין חטטין צניטיות) לא

תכנית המקוה שזכינו לזכות, בעזה"ש, צקהלחנו
פה ליריך, בשנת תשי"ט-תש"ך, ברוב פאר
ובהדר של העטעניק ובלוקוסום הזמני, אבל יחד עם
זה גם עם כל הידורים בענין הנוגע לטכטרות,

הערות והשגות מאת המחבר

להשגיח על הטעמים שכתבו רבוהינו הראשונים,
דכריסם אף כשהם לעולם, הם אלליו תורה שלימה,
ודברי כת"ה אינם מובנים כלל.
(ג) דברי כת"ה אינם מובנים כלל, אע"ג דבימות
ט"ו ח' קורא הגמ' לנשים המסוללות פריצותא
בעלמא, אכן ברמב"ם פכ"ה מאיס"צ ה"ח, מפורש
להדי' ח"ל, נשים המסוללות אסור ומעשה ארמ"ל
הוא, שבהכרחו עליו וכו', רק שאין לוקון עליו,
והר"מ מביא לה, ופי' ריב"ן ורש"י (ברש"י)
שלפנינו ליתא, ומסתמא הי' לפניו גירסא זו גם
ברש"י) מסוללות שדיין שכ"ז אהדדי, אם כן הגע
בעלמך, הכי יעלה על הדעת, שאם נשים יעשו מעשה
נבלה מסוללות לאיזו תכלית אחרת, משכחה לשם
התכלית ממון, שרופא אחד נוהג להם ממון לעשות
זאת בכדי ללמוד איזו מדע מזה, וכדומה שיש למלא
איזו משכחה, שהנשים עושין זאת-לא-לשם תאוה
רק לאיזו תכלית אחרת, הכי יעלה על הדעת שמתיר
לעבור על לוח הכתוב בתורה שצבל תכלית או כיו"צ,
דברים כאלו מצויין לידי גיחות, ובת"ה, שצבר"ה
בעלמא, כיון שאינו לכוונת פריצות כלל, ולא לשם
תאוה--מתיר--איסור--תורה--המבואר--ברמב"ם
וברש"י, אמתמה, דצני"ל ליכא לא שמן מנזה דפוי"ר
ולא דשבת, ואף לא טענה דבעינא חופרה לידא ומלא
לקבורה, כדציאתי בתשובתי אית ו', רק תאוה
לזונה וכו' וכו' דבר דזנו ודחמה ראוה ראה תורה

(ב) לענין לאסור לעשות מעשה חיעוב ומנועג הלוה,
ודאי דודאי, דיש לנו להשגיח על הגב פיהם
דרבוהינו הראשונים, הרמב"ן והחינוך שלשום הלא,
"כי לא יודע הזרע למי הוא ויבואו מזה תועבות
גדולות ורעות לשיניהם", ר"כ שיהיו זרע האנשים
יודע של מי הוא ולא יתערבו זע"ז" דברים נלכדים
כאלו וילאזס מפי ראשונים הם בעלמס אלליו תורה
שלימה, אף כשאמר דהטעם אינו מכריח להלכה,
לומר דבולד ממזר, כשיחסר אחד מהנאי המלוה עפ"י
חוקי התורה, דהטעם של המנזה לצד לא מהני לעשות
הולד ממזר, וכמו שציאתי בתשובה אחת אודות זה,
אבל כאן לענין איסור זה, כיון שהרמב"ן העיד לנו
"כי לא יודע של מי הזרע ויבואו מזה תועבות גדולות
ורעות לשיניהם", וכן החינוך, פשיטא דפשיטא,
כשהראשונים גזרו חומר זה טעם לאיסור, דאסור
צבהלע לעשות נגד זה הטעם. וסמוכין לדברי הרמב"ן
יש לנו מהגמרא יבמות ל"ז צ' רכ"ע אה מלא ולא
מאם והוא בעלה דאם ואנא צרתה דאנתתי וכו'
הרבה אופנים של עירובי' של קרובות ע"י איסור,
ומסיק שם הגמרא על אופן האחרון הא צבהירה
נמי משכחה לה ע"ש. ואי נימא דזריקת זרע לתוך
רחמה של אשה אין צו שום סרך איסור, א"כ הרי
כולס משכחה צבהירה. ועוד המעיין שם בסוגי יראה
שכוונת הגמרא שם לגנות תולאות עירוביות אלו,
זה ענין דברי הרמב"ן הי"ל שיבואו מזה היעבות
גדולות ורעות. והאשר שזה גם כוונה ההנה"ה

הרג"ל ר' מרדכי יצחק דר"ם זצ"ל
חלק ט"ה

משום דס"ל דדינא הכי, כדכתב להדי' דלא ס"ל הכי, אלא משום ירא שמים, ויאל ידי כולם.

א) עשינו ארבעה צורות של עבילה, (שגשם הגשום עובלות) ולכל צור יש לו צמיתות, צור של זריעה, המכיל יותר מאלף ושבע מאות ליער מי גשמים, שמשם נכנס לצור עבילה בכל פעם, כשרואין לעשות מקור כשרה עבור האשה, לערך הרבה יותר משמנה מאות ליער וחוז' לזה צד של צור העבילה יש עוד צור של מי גשמים, ונקרא צור השקה. צור השקה הלאה, מכיל בקרבו יותר מאלף ושני מאות ליער, וחלקו באמצע עם עבלה העשוי מחומר קל, קונסטרארץ בלע"ז, למעלה על העבלה יש יותר משבע מאות ליער, ולמטה מתחת לעבלה, חמש מאות ליער. באמצע העבלה יש נקב קטן המשיק מים העליונים למים התחתונים, וצננועה קטנה יכולין להכניס עבלה הלאה, כדי שיתחברו מים העליוני למים התחתונים להיות אחד, וזהו כשרואין לנקות מים התחתונים שמתחת לעבלה. נקב ההשקה, יותר מכשפופרת הנוד, מצור עבילה לצור ההשקה, הוא למעלה מרפס צור העבילה, לערך מטר ועשרים ז"מ, שזה שיעור זרה למעלה מן העבור המבואר בקל"ח, סעי' ל"ו, ועבור הגשום קל"ח הקומה, עשוי מדריגה התחתונה, רחבה ארבעה עפחים, דבקל"ח סעי' ל"א, באופן שמי צור העבילה יהי חמיד גבוה עד נקב ההשקה. וכאמור, שכל צור עבילה, יש לו לעלמו, צור זריעה, וצור השקה הנחלק באמצע עם עבלה כ"ל, בכדי שיהי קל לנקות ולחדש הבור צמי הגשמים, ולא אחד חלוי יהי צמצרו, כל צור עבילה עומד בחדר לעלמו, כמובן עם אמצעי, ושאר דברים הנדרשים לחיולה ועבילה, ומכל חדר יש נטיסה ישרה לצית הכבוד, וכברמ"ח קל"ח סעי' מ"ג, דהאשה צריכה להעול מימי קודם העבילה, וצ"ח שם, צ"ח הרב"ן, לאסור אף דיעבד, מהא דנדה מ"ד גבי זבה שנתקרה מי רגלי וירדה ועצלה וכו', ואלקוין בתיקו, ועי' צ"ח ס"ק נ"ה, דעלתה לה עבילה, אבל לכתחילה פשיטא דצריכה להדר. וכמה פעמים, כשהאשה צריכה ללאת מחדר העבילה דרך פרודור לצית הכבוד, יוכל היות שמחשלת, או מחמת עירחך שצריכה ללבוש א"ע קלה או מחמת צושה, אחרת היא כשם לה צית הכבוד בחדר העבילה.

ב) כאמור, הבור זריעה, מכיל צחוכו יותר מ"ו מאות ליער, שזה שיעור שחי מקולות, בכדי ללאת מהחשש של זריעה צוחליון, אף דדיעבד כשר, כמו שביארתי בספרי חל"ע ח"ב ס"י ס"ד, אכן לכתחילה ודאי דצריכין לחוש להפוסקים שמחמירין אף דיעבד, ומטעם זה עשוי צחופן הזה שמים העירוניים (שאוצים) יצאו לצור הזריעה, ע"י ייעור של זימטעט עד למטה סמוך לרפס צור הזריעה, וע"י מתגבהים כל המים שצבור הזריעה, ויאלו מים שלמעלה צבור הזריעה דרך חור שפחות לעולם, בלי שום צרחה, לצור העבילה, ונרויה זזה, שיהי לצור העבילה מים שנחששו כבר מקודם, קודם החילה, והמים החדשים שמשפכו לצור הזריעה,

יוכשרו אח"כ, לאחר שיופסק החילה, וכן בכל פעם יצאו מים שנזרעו ונכשרו צבור הזריעה, לאחר שפסק כבר החילה, ועי' חזו"ח מקולות ליקועים סימן ג'. והף שנחששו צורה מים חדשים שנמשכו לצור הזריעה, ולא נכשרו רק ע"י זריעה צוחליון, עם המים שנחששו כבר קודם החילה, ויבואו יחד לצור העבילה, ג"כ לא איכפת לן, דהא אפי' שאוצים חמש, כשבאין ע"י המשכה, הם רוב מים הם כשרין, מצורר צב"ע מ"ד דכשר, וזה פשוט.

ג) המים הכשרים, המוצאים להצרות, הכל בלי שום צרות, שלא לצור צמכותה של הפוסקים זזה. וחוז' לזה כל המימות אף העירוניים ומים החמין (השאוצים) מוצאים עם המשכה על גבי זעמעטע לערך ד' עפחים, וכמבואר בפוסקים דעל זעמעטע נקראת המשכה.

ד) המים הכשרים הצאים מצור הזריעה לצור העבילה, יהיו גבהם מרפס צור העבילה לערך 80 ז"מ, לחוש לדעת הר"ח"ה צד"ה, מוצא בח"ס יו"ד ס"י ר"ב, דמים מרודדים א"ע"פ שיש מ"ם, לא מכשרין, רק לר"ך שיהי כל גופו של אדם עולה בהם בלי הוספת שאוצים. ואט"ג דנפלין זזה, לחשש של הדברי חיים יו"ד ח"ב ס"י ל"ז, דהמדריגות נחשבין לקטפרם, ואין חיבור אלא א"כ יש מי סאה בהבור חוץ מהמדריגות. ולשפוף לשם הרבה מים מצור הזריעה עד שיהי מ"ם חוץ מהמדריגות, לא ישאר לנו צבור הזריעה, מים כשרים למדי, בכדי להכשיר מים העירוניים (שאוצים) שצאו לשם, באופן שאנו צריכין ללרף גם המים שעל המדריגות להשיעור של מ"ם. הצאים מצור הזריעה.

אכן באמת דברי הדב"ח קשים להבין, שהוא פסק לשיעור ח"ל שם, אך ח"י לעבול, זולת אם יש מ"ם חוץ מהקטפרם, והשיפוע, ולעבול שלא במקום הקטפרם וכו' עכ"ל (וכוונתו על המדריגות, ע"ש שקורא צ"ח קטפרם), וזה חמור מאד, מפסק ערוך צ"ע, ס"י קל"ח סעי' ל"א דמותר לעבול על מדריגה, רק שיהי בה שיעור של ד' עפחים, משום ביעתותא, ואשר גדול לי להבין דבריו הקדושים, שהן נגד דין מפורש בלי שום חולק. אכן לדעתי צורר שאף לדבריו, זה דוקא כשהמדריגות הם צשיפוע קלה, באופן שאי"ח להמים לנוח צ"ח רק נחלים חיכף למטה, וכביאור פיהמש"כ להרמ"ם בסוף פרק ח' דעברות, באמצע דבריו, ח"ל, כי צהיות השיפוע חלקלק, לא ינוח זולת זה השיעור מן הטעמה וכו', עכ"ל, אבל באופן כשמדריגות עשויין באופן שהשיפוע לא שנגדו לא לצד המים, ולסיבה זה נשאר חמיד קלה מים על המדריגות, זה ודאי לא הוי קטפרם אף להדי"ה, וכמו חורי המערה (המקוה) וסדקי המערה, שמטבילין בהן, ככרש פ"ו דמקולות, וש"ע סעי' נ"ה, אט"ג שאינן צעטע שור על הקרקע עם המקוה רק או גבה או נמוך, והוק העצב ומנוש צ"ח דברי הד"ח מהא דס"י קל"ח, דצ"ח מיידי צמדריגות כאלו שנשאר עליהם קלה מים. א)

בכדי שכל מי המקור יזבון להקצ שמשם ילאו המים חולה. ואמר לי מחותני, הרב ה"ג ר' צ' א' פרידמן מלוגאנא, שבו קיבל בשעתו, מכתב מהרב הגאון ר' יצחק ירוחם האב"ד אלטשטאט ואח"כ צוין, שהוא שמע מחמוי האב"ד מלימאנאו, שהד"ח חזר מפסק זה בסי' ל"ז בסוף ימיו. (אוי מקבל אחריות על אמתת מאמר הלזה, יען כפי שדיברתי עם נכדי הגאון הד"ח, אינם רואים להאמין זאל בשום אופן).

ומטעם זה עשיתי מדריגות של המקור באופן כזה, שישארו קלח מים עליהם, בכדי לאלף דברי הד"ח. אבל באמת תמוהין דבריו, ולדידי לריכין לדקדק, בכל מקור שלא יהי קלח קרקע המקור משופט שלא יהי בכלל קטפרס, וממילא אין חיבור לכמים, והא ח"ק רק נקלח שיפוט כבר זוחלין המים, ולא ראינו שידקדקו כזה, רק אדרבא בכל מקור שיש נקב במקור בכדי לנקותה, עושין הרפאה קלח משופט

סימן נד

המשך א' לתשובה הנ"ל

זה, ודאי יש חשש הלזה עכ"פ לכתחילה, וכאמור. ונוסף לזה, הרב שהגמח המקור הוא תחת ידו, רואה הקשוח שיש בזה, בכל פעם כשטושין מקור חדשה עבור אשה לעבול בחוכה, (צעירנו הגשים לסיבה יקיון, מבקשין לנפשו, כמוצן כשאפשר, מקור לטבילה, עם מים חדשים) לנגז המקור ממים הקודמים כראוי וכנכון. באותן המקורות שניארת מים מצור הטבילה, הוא ע"י נקב שיש בריאפה המקור, כמוצן זה דבר ניקל, שפוחתין סתימה הנקב והמים יולאין לגמרי, אבל כשמדקדקין שלא לעשות באופן זה ע"י נקב, וסתימה של פקק שלא לבח לידו הששות של זוחלין, וסתימה בדבר המקבל טומאה, שיש בזה כמה עקולי ופשוטי, רק שמוטקין המים מהמקור ע"י פומפא חשמלית, עובדא דמילתא, דבכל פעם נשאר קלח מים עוד צהמקור, כי פומפא חשמלית אי"א למשוך כל המים עד גמרו, רק אח"כ זריכין לנגז הנשאר ע"י ספוג, ורדומה, עד שתיכה נגז לגמרי, וזה טירחה גדולה להבלין, בשלמא כשהבנן באמת חרד וירא ד', פשיטא שיש לסמוך עליו, אבל

7 ← (ה) ונבמק הטעם של שלש הכורות לכל צור עבילה. כידוע ששם צור זריעה לצור, יש חשש של נעל סאה ונתן סאה. גם החשש של הש"ך סימן ר"א ס"ק מ"א, וז"ל, ואם הלכו אותן המים שהשליכו במטין למקור חסר שלא היה מים כלל, יש מחירין ג"כ לעבול בו וכו', משמע דיש אוסרין ולכך עוב להחמיר עכ"ל. (ודחק לחלק, דזה דוקא לענין מעין דמטער כ"ש, אבל לא לענין מי גשמים דבעינן מי סאה.) והו"ן לזה, חשש של זריעה בזוחלין, ולדעת כמה אחרונים וצחוכס המהרש"ם, פוסק מפורסם, לפסול זריעה בזוחלין. איצרא בספרי חלי"ע ח"ב סי' ס"ד סמכתי להחיר בדיעבד זריעה בזוחלין, אבל לא לכתחילה. אמת שמהררי, לעשות צור הזריעה גדול יותר מצי שיטורי מקור, וללאה מחשש של זריעה בזוחלין, וכייל בס"ק צ', שעשיתי באופן כזה, שהמים שיבולו לצור הטבילה, כבר נכשרו מקודם, בשעה שצור זריעה לא היה עדיין זוחלין, והמים החדשים שצלו לצור הזריעה יכשרו ג"כ אח"כ בשעה שלא יהי זוחל, וכי"ל, אבל מי שאינו נזהר לעשות באופן

שאין המים יכולין לזוב לחוץ היינו רק מחמת כותלי המדרגות, וכמובן, וא"כ לא עדיף מהיכי שהשיפוע הוא לצד בור הטבילה).

(יש לחלק — דהשיפוע שעשינו לצד שכנגד הוא לערך שלשה מילימעטר, ודברי הבל לחשוב לשיפוע כזה לקטפרס אף להד"ח, אבל מ"מ בשאר שמה מים בטופח ע"מ להטפוח להוציא מחשש קטפרס לד"ח שחושש להמים מהמדרגות לקטפרס כי לדעתו המדרגות נידונים כשיפוע חלק מגבוה לנמוך וכלשון הרמב"ם בפיהמ"ש כי בהיות השיפוע חלקלק לא יגור זולת זה השיעור מן ההטפחה, ובאופן שעשינו ישרא יישאר מן ההטפחה — ודו"ק היטב — המחבר).

אמנם נראה דכוונת הד"ח כמה שכתב שמים שעל המדרגות דין קטפרס להם, דהיינו דוקא במדרגות כאלו העשויות בשיפוע (דהיינו שמקום הנחת הרגל אינו ישר אלא בשיפוע) ובלשוננו שם בס"י צ"ו לפי תמונת החיבה ששלחתם אלי והשליבות המה בשיפוע שמונחים על שליוכות המקור שהוא בשיפוע וידוע דקטפרס אינו חיבור דבר שהוא מן התורה וכו' ע"ש, דכיון שהמים נחים על מקום משופע, שלולי דמנת המקור היו המים זכים משם, ע"כ דינו בקטפרס לדעתו. אבל אם קרקע המדרגות שזה ממש, הרי אין המים זכין מהן ולא שייך לדנו ברין קטפרס, וכה"ג איירי לפי"ו הרין דע"י ל"א. ואף שגם בקרקע שזה, כשהמים מתגבזין ועולין אינם יכולין לעמוד בהומה וצריך לדפנות להחזיקם, זה אמנם בכל מקור מים כן הוא ואינו נקרא ע"י קטפרס, כיון שאינו זוחל מחמת שיפוע קרקעיתו. אבל בלאה"כ במקור דני"ד אפי' אי מקרי קטפרס לדעת הד"ח מ"מ

לא ככל פעם יתרמי זאת, ואם באמת לא ידקדק ע"ז, יש חשש גדול, דשמה נשאר ממנו הראשונים ג' לוגין (לפי מדה שלנו, מעט יותר מליטרא אחת) ויש גם שיטה, דבחילה אף רביעית הלוג מים שאובין פוסל, ע' מקואות פ"ב מ"ד, מחלוקת התנאים בזה, אם בחילה פוסל אף ברביעית הלוג, וצפי משנה אחרונה, הגדומה, שם, שזה חלוי בפלוגתא חי כולה שאובים מדאורייתא, דאז אפי' רביעית הלוג בחילה פוסל, ולפסק הרמ"א בסעי' ג' כולה שאובים דאורייתא, באופן, שאם הבגן לא דקדק יפה לנגב רילפת המקוה ממים הנשארים, יש חשש של ג' לוגין או עכ"פ רביעית הלוג בחילה של מים שאובים, ומה מהני לן אח"כ מים הכשרים הבגין אח"כ מצור הזריעה. ומה ועשה איש חרד שמדקדק מאד בקלה כבחמורה, ושלל ליתן הימנותא דענייני כשרות למושהוא, אף בדברים קלים מזה, כפרט בדברים הנוגעים לאיסור כרת, והוא מוכרח לשלוח לאשה למקוה כזו ולסמוך על בגן כזה, שצנינו אינו מהימן לעשות עיריח גדולה כזו, ע' תוס' פסחים ד' ע"ב ד"ה המנוה, דבעיריחא יתיריחא און אשה מהימנא, וכן נפסק בש"ך סי' קכ"ז ס"ק ל', וכמה פעמים לריבין לזה בזה גם לבימותא של האשה, המשגחת על המקוה ועל הטבילה. בשלמא, כשיש עוד צור השקה בלדה, יוכל לאמור לאשהו, שתדקדק ע"ז שהשקה תהי' כראוי וכנון, היינו, שמי צור הטבילה יהיו גבוהים עד נקב ההשקה ועד כולל, אבל כשהכשר המקוה הוא רק ע"י זריעה אי"א לדקדק. ע"ז אף החרד, יצריך לסמוך על הבגן או על האשה, וכאמור. (ב) (ו) ולסמוך על צור השקה לבדו, במקוה הליכה לרבים, יש חשש שמה לא יקפיד לפעמים הבגן שיכיו המים עד נקב ההשקה, כיון דרלונו שהמים יהיו גבוהים של מאה ועשרים ז"מ, שיעור זרת למעלה מטבור, וכי"ל, ולטעות הנקב של השקה יחר למטה, יתמעטו הרבה מים, בשעת הורקת צור הטבילה, מצור ההשקה, וכמוצן, באופן שבמעט זמן, יהי' גם צור ההשקה נעו"ם, וכטענת החזון איש, לכן עשינו נקב ההשקה גבוה בכל מה דאפשר, בכדי שבהורקת צור הטבילה, לא יתמעט מצור של השקה רק כשיעור רוחב נקב של השקה.

ומפאת טענת החזון איש, בליקוטים סי' ג', שגם באופן זה לאחר כמה טבילות יהי' גם צור של השקה נעו"ם, חלקנו צור של השקה, באופן, שהמים שלמטה מהטבילה, ודאי אין צו חשש הלאה, וא"כ אף לאחר שגם צור הזריעה וגם של השקה יהיו כבר נעו"ם, יהי' צור של ההשקה עדיין מחובר להמים שלמטה מהטבילה, עם נקב כל שהוא, ולענין החשש של נעו"ם ודאי מהני השקה כ"ש, ע' סעי' נ"ג. בהשקה כ"ש מן הלד, יש עוד חשש להפוסקים דלא מקרי מחובר, ממילא יש חשש זוחלין שהוא מדאורייתא, לרוב הפוסקים, אבל השקה כ"ש מלמעל למטה, שהמים נחוס ע"ז ודאי אין חשש זה, וגם לא חשש קטפרס, כמבואר בספרי אחרונים, (ע' ע"ז ע"ב צ' שפחסו לוחיות).
 (ז) הן אמת שלפעני"ד חולי יש ליישב טענת החזון איש וללכת גם לדעת הראש"ד, דהנה הראש"ד שמחמיר בדיון נסו"ם, סב"ל דכולו שאוב פסול מדאורייתא וכמו שהביא בב"י בשמו, וצנכסו"ם בידאי גם לדעתו אינו אלא פסול דרבנן וכשר מן התורה דנכשר כבר ע"י זריעה וכן כתב החזון איש בליקוטים סי' ג' אות ג' וא"כ אפשר דגם הראש"ד אינו מחמיר בנסו"ם אלא בזה נתן לחוכה מים שאובין דאורייתא, בזה החמירו חכמים, אבל אותן מים שאזרעו כבר במקוה כשרה אלא דחכמים פסלו מטעם נסו"ם, אם הם עומים יבואו למקוה אחרת, אפשר דאין אנו דנים בזה פעם שניה דין נסו"ם כיון שאותן המים שזאו לחוץ המקוה השניה לא היה בהם רק פסול דרבנן, ובשאריון דרבנן גם הראש"ד לא ידון צו דין נסו"ם, חזר דבר נכון ומתקבל, אכן לא ראינו לסמוך ע"ז, וכאמור דבמקוה לריבין לחוש וללכת ידי כולם בזה דאפשר, חלקנו הבור לשנים, וכאמור, אבל סמכנו על שיעור קטן חמש מאות ליטר, שצדיעבד ודאי כשר, ולמעלה מהטבילה יותר משצטע מאות ליטר שיעור גדול של לכתחילה, בכדי להשיק למקוה שכשרה לכתחילה. יציאת המים מצורות של טבילה הוא ע"י פומפע השמלית, שמוציא המים משם לגמרי, ולא ע"י נקבים עם פקק, שיש בזה חששות דוחלין, וסתימה צדבר המקבל עומאה, וכידוע.

(ב) ע"י חזו"א מקואות ליקוטים סי' ה' אות ב' וג' שכתב להתיר בדיעבד אף אם נשארו ג"ל ממנו הראשונים, כיון דג"ל רק פסול דרבנן, סב"ל בשם רמ"ל בזה חיבור ע"י ניצוק, וא"כ בשעה שממלא את בור הטבילה ממים של בור זריעה מתחברים ג"ל שנשארו בבור הטבילה ע"י ניצוק לבור הזריעה, ומתבשרין ע"י. ע"י בר"ש במקואות פ"ו מ"ה, דבשאיבה דרבנן. סגו חיבור של קטפרס, דעת התוס' גיטין ט"ז א' ד"ה הניצוק, דהיכי דמחבר למקוה שלם מהני חיבור של קטפרס, ומשמעות דברייהם שם דגם בחיבור של ניצוק סגי, אף דלענין דבר אחר ניצוק גרע מקטפרס ע"י"ש היטב.

ומלוכה בכך, אי"כ אינו דומה להא דספק דרוסה
 ומותר לעשותו ע"י הדיבור של עכו"ם לאיסור דרבנן
 שספקו להקל, כולל ע"י דבורה ז', והשי"ת יולנו
 משגיאות.
 ד' לחדש אייר תשכ"ז.

סופו להיות נותר מכה איסור דרבנן. א"כ
 דאיתרמי מילתא דאגלגל לבא לידי איסור
 דרבנן לא חשיב עוד איסור דרבנן, ואם כן
 בני"ד נמי כיון דמורה לבעל ע"י ואפשר לקיימה
 מן התורה הן ע"י ציטור והן ע"י ציטול עכו"ם,

סימן יא

שאלות שונות בבנין מקוה

הבאים מצד זריעה שלדעת המז"ח אי"ל להחמיר
 יותר — ואנו דלוננו להחמיר לעשות גם בהכשר
 דהשקה, אם נעשה נקב ההשקה עשרה לעניימטער,
 ממש לא נועיל מאומה, כיון דכל פעם נחלק המים
 לרוחב של עשרה ז"מ, רוחב הנקב — ע"כ לפע"ד
 שלא לעשות הנקב יותר מחמשה, ולכל היותר ששה
 לעניימטער.

הוד כבוד הרב ה"ג חו"כ בחד"ת עופה
 חורה וכו' ר' מנשה פירער שליט"א בשיבה
 "אור יוסף" בכפר סמך לפאריז, בלרפה
 י"ו.
 אהדשכת"ה בכבוד ובהערה.

(ג) האם המשכה אפשר לעשות על זימטע (מלט):

הנה ברמ"ח בסומן ר"ח סעי' מ"ז דיש להחמיר
 לכתחילה דהמשכה תהי' ע"ג דבר הראוי
 לבלוע — אכן לפע"ד זה דוקא היכי דיסוד הכשר
 המקוה עומד על היתר דהמשכה, אבל בנידון
 דידן דיש לנו מי גשמים כשרים, והיתר דהמשכה
 אנו עושין רק ליחר ע"ז, שלא יהי' שום דבר
 דאורייתא של מים שאובים, דמים שמשכיכוו אפי'
 כולו אינו רק דרבנן, ע' פתחה לדברי חיים הלכות
 מקורחות, ולענין זה לסלק הדררה דאורייתא של
 שאובין, ודאי דמהני אף המשכה על זימטע, כיון
 דכל החומר רק לכתחלה. וצ"ע בשמקום המשכה
 אינו שטע וולק, רק יש בו גומות קטנות עם
 גבשושיות, דכלל אופן עדיף יותר מרפח אבנים או
 דף או כלי המבואר בש"ע להחמיר לכתחילה. אף
 דברישא אמר דוקא צקרקע הראוי לבלוע, ונמצא
 דהדיוקים סתרו אהדדי, ובדאורייתא ודאי לחומרה ע'
 עו"ז יו"ד רס"ו נ"ה צ"ע הר"ש דבהמש המשכה,
 אבל בדבר דאסור רק לכתחילה, ודאי לקולא, ודוקא
 רפח אבנים או דף וכלי, ולא זימטע העשוי בגומות
 וגבשושיות.

(ד) איזה חומר הוא קונסט — הארץ המוצר
 בצפרי ח"ג סי' נ"א.

עיי'ן בספרי חלקי"ע ח"ב סימן קס"ג, נדפס שמה
 מהעניק—חדדי—אודות—זה—וקרוי—לומר
 שאף כלי עם צי"ק מחומר זה לא מקבל כלל עומאה,
 כיון שחומר זה משרפים מלאכותיים, ואינו בכלל
 הכלים המבוארים ברמז"ה פ"ח דכלים שמקבלין
 עומאה — ודאי ודאי, דכלי צי"ק אינם מקבלין
 עומאה, ולא הוי כמהכת שמקבל עומאה אף כלי
 צי"ק.

מכתבו הארוך, עם תכנית המקוה שרובה לעשות
 בהשיבה שם, נכון השגתי צמוטרו צימים
 הקדושים שלהו אלול שנה העברה. ומחמת טירדות
 דמחא צימים הקדושים קודם יו"ט לא היה לי פנאי
 אף לעיין צה, ומכש"כ להשיב תשובה — וכעת
 שקבלתי מכתבו שניה בקובלנה, ושלא לדחות הענין,
 כי זה ענין של רבים הוגע לטוב נשים לבעליהן,
 זחלתי ואירא, ולקחתו לי מטע פנאי לעיין בדבריו.
 אכן תשובתי תהי' בקצרה כי אף כעת אני עומד
 הכן בכל יום לנסוע לא"י על שמחה של מלוא אלל
 צניו בשם בשעומ"ל.

כפי שאני רואה ממכתבו הארוך, הוא צקי עובד
 בהלכות אלו, ודומני שאינו צריך לדידי
 ולמטעמי ועכ"ז השיב לי על שאלותיו בקצרה.

(ה) איך לסדר חנוך חשמלי בתוך המקוה בכדי
 שעי' החנוך תתחמם המקוה, ואם אין
 שום חשש צה.

לפע"ד אין שום חשש צה — ודכונה דגם צפנתי
 בארז מקומות ה' חנוך בתוך המקוה כדי לחממה
 (כמוצן בשם לא ה' חשמלי רק פשוט להסיק עם
 עינים) אכן צריכין להחזיר בשנותנים חנוך זה בתוך
 המקוה שלא לקבוע את החנוך בתוך כותלי המקוה
 באופן שהנקבים בכותלי המקוה יהיו מעבר לעבר
 דאם כן הסתימה תהי' אח"כ עם חלקים הבאים
 מן החנוך שהוא של מחכת, המקבל עומאה, שאנו
 מחמירין וכמבואר בש"ע נ' ע"ש — רק החנוך יהי'
 עומד על רפח המקוה. ואם נחון יהי' גם לקבוע
 בכותלי המקוה, יעשו הנקבים למעלה מן המים של
 המקוה, או שלא יהיו מעבר לעבר השני של הכותל,
 והכן.

(ו) איך לסדר את עזלה המחלקת את צור השקה,
 המחזק צימון הני"ל.

האמת אגיד, לפי דעת כתי"ב דלא יתחא לי צקק
 כ"ש צטולה המחלקת, לא אצין כלל וכלל
 ל"ל כל הטיחה לעשות צלמנע צור השקה עזלה
 מחלקת, הרי כשיהי' בשם נקב כשפופרת הגוד או

(ז) כמה הוא שיטור של שפופרת הגוד —
 חסידי לזכאו"ש ממחירים, עפי' הוראת הרב בעל
 התי"א לעשות השקה עפה, שזה עשרה לעניימטער
 — אכן לפע"ד זה שייך אם כל הכשר המקוה ע"י
 השקה, ודאי דצריכין להחמיר בכל מה דאפשר אלל
 מקורחות, אבל בני"ד, דהכשר המקוה הוא ע"י מים

כל העירחה היא למנון, שזה נגד המניחות וכדבארתי.

ז) ומה שכתב רז"ה לדייק מפי הר"ש דמקורות פ"ו מ"ח, ומשיקו כשערה, שצריך שיהיו ממוזרין המוס צרוח כשפופרת הנוז כשמניח ידו צפי הסילון כרגע ואח"כ סגי צ"ש, ורזה כתיב לדייק מדברי הר"ש שסובר כטו"ז דאף בדבצן צריך כשפופרת הנוז — זה אינו מוכרח כלל, דהר"ש אמנם מפרש הלשון של ומניח ידו תחתיו, דל"ל זאת, ומפרש משום דכרגע צריך להיות כשפופרת הנוז, אבל היינו לטעמי, דס"ל להר"ש שכלו שאוב דאורייתא, וכסברת הש"ך — וכמו שכתב כתיב בעלמא, דלהר"ש כלו שאוב דאורייתא.

וביתר דבריו שמחתי לראות שטעוטי תורה בהלכות האלו כאחד המובהקים — וכאמור שאני אף לדרך, וצריך אני עוד לאזהר הכנות לדרכי ואין לי פנאי להשתעשע בדבריו הנחמדים. תחזקת ודיכס להרבות עברה בישראל ויהיה ד' עמכם להוילא זממכם הטוב אל הפועל.

האמת אגיד דמרחוק מקום קשה להצין בדיוק תכנית המקוב.

ובהני צה ידודו ומוקירו מצרכו צברכת החורה לו ולהלויים אליו צריך ו' מרחשן תשכ"ח.

[אמר שלום המדפיס כאן המקום להביא את דברי המדרש במדבר (פרשת קרח פרשה ח"י פרק ט"ו) שכתב בזה הלשון: „ומנין למקוה שצריך מ' סאה, שנאמר (ישעיה ח' ו'): את מי השילות ההולכים לאט — „לאט" בגימטריא מ' עכ"ל המדרש]

L

שש ז"מ בודאי יתערבו המוס מלמעלה למטה. בשעתו כשדברתי עם האדריכל (ארכיטעקט) שלי, שחק עלי ואמר לי שזה נגד המניחות לומר אחרת. וא"כ באופן זה ל"ל כל העירחה לחלק לצור ההשקה, רק העלה להוסיף עברה חוץ מצור זריעה, לעשות עוד צור השקה, שזה יהיו לן הרצה, שלא לערך ליתן הימנותא לצנן שגנב צטוב רפפת המקוה לפני שצאו המוס מצור הזריעה, שזה נחוץ מאד, וכדבארתי בספרי בצרובה ח"ג סימן נ"ד ס"ק ה' ונרזיה צזה הרצה. וחזן לזה יש ג"כ סברא לומר, דצכה"ג אף להרצ"ד ליכא חשש דנטל סאה ונחן סאה, ג"כ כדבארתי שם בס"ק ז'. והעירחה של חלוקת צור השקה עם עבלה היא למוחרי, ואינה מועלת מאומה, כיון דזה נגד המניחות, כיון דבצנב גדול כשפופרת בודאי מתערבים המוס מלמעלה למטה — אבל כשנעשה רק נקב כ"ש, אזי המוס לא מתערבין מלמעלה למטה.

ו) ומה שהשקה כתיב דמדברי הטו"ז ס"ק ס"ג משמע דאף לענין דבצנן לא מהני השקה כ"ש להיש חולקין — ידוע סוגיין דעלמא לפסוק כהש"ך נגד הטו"ז, דפרע צדור שרמ"א כתב בלשון הזהב וכן ראוי להורות, משמע מלשון זה דזה רק כענין לכתחילה. וצפרע בני"ד, שיש לנו כבר צור זריעה שתלמידי החז"ל נווחין ככרוכיה שלא להחמיר יותר, ואנו כשמחמירים לעשות נוסף צור השקה, יש לנו עוד סברא דצכה"ג אף להרצ"ד כשר נוגים וכנ"ל, וכשאלו מחלקים לצור השקה עם נקב כ"ש, אנו מוויחיס דכלל חופן יש עכ"פ השקה דכשרה להש"ך, ודכותי קי"ל. אבל צנבב כשפופרת

סימן יב

בצלים קלופים שעבר עליהן לילה אם מותר לאוכלם

דהוי שעה"ח ודבר האסור משום רוח רעה אסור רק לכתחילה אבל בדיעבד מותר, וגי"ד כדיעבד דמי — כתיב ציקש ממני ג"כ לעיין בשריותא דהאי עובדא.

ב) בספרי חל"ע ח"ה סימן קי"א ס"ק ד' דנתי לענין אצקת צלים אם יש צזה כחשש דנדה י"ז האוכל שום קלוף צילה קלופה דמו צראש. והבאתי דברי הבי"ש יו"ד סימן קפ"ט שהחמיר בשאלתו כעין זה אף בדיעבד, ואם כי רב גובריה העלתו שם להקל לסמוך על פוסקים מחירין. והעיקר שמלתתו להג' מרדכי שבת פ' המניחה יין וז"ל ומצילה קלופה ששאלתה אמתי לא הייסוין לרוח רעה כנדה י"ז ופה כתבת דדילמא לא שכיח ציינו וכו' — ועתה נראה לי עוד להוסיף, לולא דמסתפינא, דלרש"י לא היה כלל הגירסא של צינה קלופה, וכמפורש שם ברש"י ד"ה שעבר עליהם הלילה. אכולהו קאי אשום וצ"ל ומשקין ולא הזכיר כלל צינה. ויש לי סמך לזה, דבחיודשו הרשב"א,

שוכט"ס להרצ הגאון המפורסם חו"ב עובדא צח"ת עוטה אורה מעוז ומגדול וכו' וכו' ר' חנניא יר"ט ליפא טייטלבוים שליט"א אבד"ק נירבאטור וכעת צברוקלין יל"ו. אחרשכת"ה צכצוד והערלה מרובה כערכו הרס. מכתבו מגילה עופא בשאלתו נכון השגתי ח"ל

שאלה צה לפנוי, צצית חבשיל גדול שמצטלים שם כמה מיני דזיינו למוכרם להרצה חנויות, ונריכין כמה פעמים אחת מהות ליער צללים ליומא דהא, ולקלפם צריכין לעבוד צה אחת הנשים שעי"ז עולה שער המחלוקים, ואיזדמן להו מקום לקנות צללים קלופים בהחוד עיקרי הרשעים — וכ"כ מותר להם מיומא חד על חצרו ועלה השאלה אי צריך למועבד הכי להשתמש בצללים שעבר עליהם הלילה צלי קלופתם ועיקרי הרשעים נגד הגמרא נדה י"ז ע"ה האוכל שום קלוף וצ"ל קלוף, דמו צראשו משום דרוח רעה שורה עליו. וכת"ה האריך בצקיותא צפלא וצריפות גדולה להחיר דזה. הוי כדיעבד כיון

באדמה ולא מצינו שמדינת צריך לטוח בסיד הכל משום זוחלין, וע"כ גראה דבעינן שתהא ניכרת שם גופא הזחילה טיף אחר טיף דוקא וכה"ג יש להחמיר, ויש אומרים דבזה כבר הוה זחילה הניכרת ופסול גם להרשב"א (עיין ב, גידולי טהרה), ולדידהו כה"ג גם למעלה מארבעים סאה יש

להחמיר משא"כ הגר"א זצ"ל אפילו נימא דמחמיר בזחילה שאינה ניכרת, מפרש להדיא דמיירי למטה מארבעים סאה שלא יישאר כשיעור, ודו"ק היטב בכ"ז שאין להאריך בזה כאן טפי.

סימן שי

זוחלין במקוה

בפסול זוחלין במקוה דילפינן מקרא אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, מעין מטהר בזוחלין ואין מקוה מטהר בזוחלין, נחלקו המפרשים באיזה אופן המקוה פסול משום זחילה, ונקדים בזה המשנה במקואות פ"ה (ה"ה) „הנוטפין שעשאן זוחלין סומך אפילו מקל אפילו קנה אפילו זב וזבה יורד וטובל דברי רבי יודא, רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה אין מוחלין בו" ומפרש הר"ש שם דמיירי במקוה שפרץ בשפתו וסותם בדבר המקבל טומאה ולכן לא מהני אם סותם בכך דבמקוה בעינן הויתו על ידי טהרה, ואם סותם בדבר טמא הויתו בטומאה, וע"ש ברא"ש שני פירושים אם זוחלין פוסל במקום שיישאר תמיד ארבעים סאה אף שזחל או לא, וברמ"א (ר"א ס"ק נ) מסיק להחמיר, וזוחלין פוסל אפילו יישאר ארבעים סאה.

ארבעים סאה, ומשמע שאם יש עוגל כשר אף דחרדלית שזוחל עובר ביניהם, וכן בתגיגה (י"ט) ג' גמזיות וחרדלית עובר ביניהם, מפורש בתוספתא שהאמצעית כשר אף שחרדלית עובר וא"כ זוחל, וע"כ דמיירי שתמיד יישאר שיעור, ולמעלה מארבעים סאה אין לחוש לזוחלין וא"ש.

ונראה ליישב שיש בפסול זוחלין תרי דינים: ראשית זוחלין פסול בגוף המקום, והיינו כשיש נקב או פירצה אין המקום ראוי שזוחל, ולמקוה בעינן מקום אשבורן דוקא, וכן מפרש הרמב"ם בפיהמ"ש לאלהות (פ"ג מ"ג) שקטפרס היינו מקום משופע אשר לא יגוח בו הדבר אבל יתגלגל וירד, ואשבורן היינו המקום אשר יהיה בו קרקע כאשר ירד בו יגוח ע"ש, וזהו פסול זוחלין במקוה דבעינן מקום אשבורן, ועוד המים גופא פסולי דמעין מטהר בזוחלין ולא מקוה וכמבואר בת"כ, וכן הזכיה הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל בספרו שהכשר מעין בזוחלין היינו במי מעין דוקא, וע"כ כותיה פסלינן במקוה היינו שמים הזוחלין פסולי למקוה כמ"ש א.

אמנם בעיקר השיטה שזוחלין פוסל גם למעלה מארבעים סאה תמוה טובא, ראשית מהתוספתא שהרא"ש שם מביא „איזה חרדלית מי גשמים הבאים במדרון, ובית הלל אומרים אין מטבילין בהם עד שיהא לפניו עוגל

סתימה ממש כמו בפקק, ואם אדם גכנס למקוה והמים מתנועעים נראה שבכך יש תנועה משהו בבור השקה ועלול להניע לנקב הטס ולגרם זחילה, וא"כ חבור דהיינו המקום שם אינו סתום ולכן אינו ראוי לטבילה וזהו פסול כמו זוחלין, דכעין זה ממש פירש בשו"ת „דברי חיים" זצ"ל (ח"ב סימן פ"ח) גבי קטפרס דאף שאין נרם מים ממניעה אחרת, אם המקום גופא אינו ראוי דהוה קטפרס פסול שם לטבילה ע"ש ובאר שמה פ"ח דמקואות, ועיין בעמק שאלה מהאדמו"ר מהארניסטייפל זצ"ל (חתנו של האדמו"ר מסניץ) סינ"ט מדייק מהיריב"ש שקטפרס פוסל אף שאין שום זחילה בהמים ע"ש, והכי גמי בנקב בשוליו שלא סתום, המקום גופא אינו ראוי ואין להכשיר המקוה שאינו באשבורן, וכיון שהמים מבור הטבילה אולי נכנסים שם בשעת טבילה, כל המקוה הוה בכך זוחלין מצד שהמקום אינו מתויק מים. והאחרונים שפירשו דזוחלין או קטפרס מטהר שאובין היינו שלא בשעת טבילה, דלא בעינן מדינא לרה"פ השקה בשעת טבילה, וע"כ אין חשש זוחלין, או נימא דמיירי דהוה קטפרס במה שהמים נכנסין וכה"ג ס"ל דלא הוה זוחלין, מ"מ בנידון דידן לדעתי יש מקום לחוש שפסול שהמקום זוחל ואינו ראוי למקוה וע"כ אין להכשיר כה"ג לכתחילה, וכן אולי גם בזה כיון שאין כאן שיעור חיבור דינו כזוחלין ממקוה למקוה ואין חיבור כשפופרת הנוד דפסול להרבה מגדולי הפוסקים (וגימא שגם למעלה למטה כיון שאין כאן סתימה גמורה הוה זוחלין). ואמרתיה להביא לעיקר דברינו ראיה נפלאה,

ומכל זה אני מעורר למעשה, דלפעמים מדמין להחמיר טובא בעיני מקואות, ולדעתי נכנסים בזה לחששות, והיינו שראיתי כשהייתי באירופא מקואות שהם הוסיפו הידור, דמלבד ג' בורות הנהוג, הם מחלקים חבור השקה שבחיבור שפופרת הנוד למקוה באמצע גבהו, במין טס עם נקב כל שהוא לבד, וארבעים סאה למעלה וכן למטה, ולדעתם הועילו שנשאר תמיד ארבעים סאה מי גשמים, שהמים דמלמטה לא יעלו בהאי נקב כל שהוא, וא"כ לטהר שאובין הלוא סגי בכל שהוא להרבה מגדולי הפוסקים, וא"כ יצאו שפיר בהאי הידור מכל חשש גם לשיטת הראב"ד, שיש תמיד מקוה דארבעים סאה מים כשרים בהמקוה שלמטה שלא נחסר, וכמדומני שגם באמריקא יש מדמין להדר במקואות כאלו.

ואני תמה, לדעתי צריך בזה נקב דשפופרת הנוד דוקא, ובהאי נקב כל שהוא דעדיי שלא לאבד המי גשמים דלמטה גרע טובא, דכה"ג אין המקום גופא מצד עצמו ראוי להחזיק ארבעים סאה באשבורן, וע"כ אינו מקוה כלל, והראיה שלשיטת הר"ש ורא"ש (ספ"ד) טובל אפילו בכלי אם יש בשוליו נקב כל שהוא, שאינו מתויק מים ואינו כלי כלל, והכי גמי בהאי טס עם נקב כל שהוא, המקוה דלמעלה אינו מקוה כלל שאינו מתויק מצד עצמו מים, וא"כ המקום גופא אינו ראוי שאינו בית כנישות מים, ולכן פסול משום זוחלין, ואף שאין כאן זחילה שהמים דלמטה סותמין, הלוא אין המים דלמטה כה"ג

מחזיק זמנים האלם
הרה"ק ר' משה שניידמן ס"א
חלק קמ"ז

השני טהור ע"ש, וקשה הא המים על גופו של ראשון וזחלין גינהו והיאך משלימין להשיעור, וחדש במהרי"ק (קנ"ה) שזחילה פסול בטבילה ולא במים ולכן זוחלין מצטרפין לארבעים סאה ומהני כשאינו טובל בהם, ולדברינו היינו כאו שהפסול במים דווקא, אבל בחסרון בהמקום המים גופא שם פסולין שאינם במקוה כלל, וא"ש הא דאסור לסתום נקב בדבר המקבל טומאה שאז הפסול אינו במים רק במקוה גופא לכ"ע ושפיר אסור לסתום בדבר המקבל טומאה.

ומעתה לדברינו שהפסול למעלה מארבעים סאה יסודו בהמקום דווקא, נראה שאם שוחה וטובל מטה במקום שאין זחילה כלל כשר, שהפסול למעלה מארבעים סאה רק במקום כמ"ש, וכן נראה להדיא ברא"ש הלכות מקואות (י"א) שמביא דברי הר"ש, גוטפין שעשאן זוחלין כגון מקוה שנפרץ על שפתו ומימיו יוצאין וזוחלין אסור לטבול בו דכיון שמי המקוה ננערו והתחילו לצאת הרי הוא טובל במקום זוחל, ואפילו יישאר במקוה ארבעים סאה אחר שיצאו מים השתא מיהת הוא טובל גם במים העליונים שהן זוחלין ע"ש, ומשמע דפסול מפני שטובל במים העליונים שהם זוחלין אבל לא אמרינן שכל המקוה זוחלין והיינו כדברינו.

אמנם ברשב"א בשער המים (מובא גמי בבית יוסף) מסיק להדיא, הא בעודנו זוחל לא יטבול שנעשו המים וזחלין שאין המים הנוטפין מטהרין אלא באשבורן, ולא משום שלא יחסרו המים מארבעים סאה קאמר אלא אפילו יהא שם ארבעים או אפילו כמה לפי שנעשו כולן זוחלין ע"ש, הרי דלאו דוקא נגד הנקב שהמקום אינו ראוי רק כל

ונראה שאם יש ארבעים סאה באשבורן, או בעצם לא איכפת לן אם נמצא שם ג"כ מים שזוחלין, וכשם שבשאוובין ביארונו במק"א שאם יש ארבעים סאה כשרים כשר גם בלי טהרה דוריעה, שיסוד הפסול דשאוובין היינו לעשות מקוה בכך, אבל אם יש כבר מקוה לא איכפת לן בשאוובין שבוה לא פסלה תורה כלל, הוא הדין בזוחלין אם יש ארבעים סאה מים כשרים, לא איכפת לן בזוחלין ואין פסול במים כלל כה"ג.

ומעתה נראה דיסוד הפסול למעלה מארבעים סאה, היינו דוקא בנקב וכדומה דגוף המקום שם אינו ראוי לטבילה שאינו ראוי להחזיק שם המים, שאינו מקום שמים נקוין, אבל במקום שרק המים זוחלין ואין שום חסרון בגוף המקום לכ"ע כשיש שיעור מקוה לא קפדינן וכמ"ש, ותו ל"ק מהתוספתא דג' גממיות ותרדלית עובר ביניהם, או בעוגל דארבעים סאה, דהתם המקום גופא ראוי לטבילה, רק זרם המים דחרדלית הם שמוזחלין המים שלמעלה מארבעים סאה, וכה"ג כיון שהפסול רק במים אינו פוסל בזחילה למעלה מארבעים סאה שיש בלאו הכי שיעור מקוה לכ"ע, ול"ק גמי קושיית הגר"א מהמשנה פ"ג (מ"ג) „בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לו ויוצאה ממנו לעולם הוא בפסולו עד שיתחשב שלא נשתיר מן הראשונים, ג' לוגין ע"ש, ומשמע דכשיצא מלואו כשר אף שעדיין נכנסת ויוצאה, ולדברינו א"ש שאין החסרון בהמקום רק בהמים, וכה"ג לכ"ע אין פסול למעלה מארבעים סאה כמ"ש.

ותתיישב בדברינו הא דאמר רבי יודא במקואות (פ"ז מ"ו) דברגליו של ראשון גוגעות במים אף

שהמרדכי בפרק במה טומנין מובא גמי בבית יוסף (סימן ר"א) מסיק שאין לטבול בשלג שאין מטבילין בכיפין, ותמה הב"י דלא דמי ואינו ענין לכאן דבכיפין הם עומדים באויר, אבל השלג בקרקע ועליו שלג אחר עד כמה אמות, ועוד תמה דבתוספתא תניא דעגולי שלג המשוקעים בבור הרי זה מעלין ע"ש, ומוכח דשלג כשר אף שלא הופשר והניח בקושיא.

ולדברינו דברי המרדכי מאירים, שאין מטבילין בכיפין דהוה זוחלין וכדאיתא ברמב"ם פ"ט דמקואות (הלכה י"ח), אין מטבילין בכיפין שהוא באויר קודם שיפול על הארץ ואף על פי שיש בו ארבעים סאה לפי שאין מטבילין בזוחלין ק"ו באויר ע"ש, וכוונתו נראה דזוחלין פסול וכגון בנקב בכתלי המקוה מפני שאינו מקום הראוי וכל שכן באויר, ומהאי טעמא שפיר פוסל שלג במקום אשבורן מפני שאינו מקום הראוי למים שאינם עומדים שאין שם מחיצות, וע"כ פסול דדומה לכיפין, והוה נמי כזוחלין דפסול ג"כ מפני שהמקום שם אינו ראוי למים שאין שם מחיצות, ול"ק מהתוספתא דמיירי במחיצות, וכה"ג שפיר שלג כשר שהמקום ראוי וא"ש דברי המרדכי ודו"ק היטב בהו.

והעיקר שאנחנו לא צריכים להתחכם למצוא תקנה לצאת שיטת הראב"ד יותר מאבותינו ורבותינו, ומנתה ג' בורות שקבלנו נקבל, ובטס המבדיל אם יש שפופרת הנוד בהנקב שם מהודר טפי, אבל

בנקב כל שהוא וליכנס בכך אפילו לחשו רחוק שאינו מקוה כלל או דזוחלין אף למעלה מארבעים סאה אין לנו להתיר לכתחילה. ותמהני על מי שפירסם תכנית מקוה בכל ההידורים, ומוסיף להדר בטס המבדיל בנקב כל שהוא, והנלע"ד כתבתי והבוחר יבחר. ומעתה לעיקר דברינו בקיצור נמרץ, דמה שנהגו בנמן האחרון בהרבה מקואות הנעשים בהידור, לחלק גמי בהבור השקה באמצע בטס עם נקב קטן פחות משפופרת הנוד אינו הידור, ומקום אפילו לחוש ח"ו לכשרות המקוה, שבנקב למטה דוקא גרע שהמקום גופא אינו ראוי ופסול, והמים לתוד למטה למעלה לא הוה כסתומה שבניענוע מתערבים, וא"כ הוה כמקוה שאינו ראוי מצד עצמו להחזיק מים, שנקב כל שהוא בשוליו, וא"כ פסול למקוה שאינו בית כנישות מיא, ועיין בדברי מרן הגרי"ז זצ"ל פ"ו ה"ג דמקואות, ויש עוד טעמים שאין להתיר בור מקוה או השקה כה"ג, אבל דברתי עם כמה רבנים במקומות שנתפשטו מקואות הללו ונתפרסמו כמהודרין ביותר, ודעתם להשאיר המקואות כן, ואני הנלע"ד כתבתי ודי בכך (ולפני נוסח מכתב מהגה"ק האדמו"ר מסטמור שליט"א עם תכנית למקוה, ורצונו בטס באמצע בשפופרת הנוד, וא"ש שבוה אין ח"ו פקפוק רק הידור, אבל אין להניח בבור נקב פחות משפופרת הנוד ובפרט בשוליו ומיגרע גרע כמ"ש וא"ש בעוהשי"ת).

פרק ז

יהודא קלוגר מתשובות אביו והדפיסו בחיי אביו בשנת תרכ"ד בקונטרס הוראות בשאלה הראשונה, ושם הוסיף ב' נקודות שלא הזכיר בספרו מי נדה. א', שמקוה זו השתמשו בה כמה חכמים ולא פקפק שום אדם על כשרותה רק לאחר ימים רבים בא רב א' ותקע שם אהלו והתחיל לערער על כשרותה ורצה לפסול מקוה הקמנה משום זוחלין, וע"ז באה תשובת הגר"ש"ק להתיר. ובסוף התשובה הוסיף עוד נקודה, וז"ל, ולזה הסכים הגאון רשכבה"ג מו"ה אפרים זלמן מרגליות והרב הגאון דפה הוא הרב הגאון מיערסלאב, וא"א לכתוב תשובותיהם הרמות מאשר כי אינם בדי, עכ"ל.

ופעם שני שנשאל להגר"ש"ק שאלה כזו הי' ממדינת רוסיא, והוא בספרו "שירי טהרה" (הלכות מקוואות תשובה כג), רק ששם לא הי' הנקב שבדופן המפסיק בין שתי המקוואות כשפ"ה רק היו נקבים קמנים. ובריש התשובה כתב וז"ל והנה כבר ראו מ"ש בחבורי מעשה כזו להקל והסכימו עמי גדולי העיר הרב הגאון המפורסם מו"ה זלמן מרגליות ז"ל והרב הגאון אב"ד דפה ק"ק בעהמ"ח גור אריה יהודא ויעלת חן ועוד חכמי העיר, אך המערער טוען כי בנדון הזה הי' כשפ"ה והוי עירוב מקוואות אבל בנדון דידהו אין שם תערובות כשפ"ה. והנה לדעתי אין בו חשש ופקפוק והמקוה כשרה דאין זה זוחלין רק עירוב מקוואות ואף דבעירוב בעינן כשפ"ה, היינו אם אנו רוצים להכשיר גוף המים דפסולים מפאת עצמן מצד חסרון השיעור וכדומה, בזה בעינן כשפ"ה אבל אם המים מפאת עצמן כשרים ויש בהם כשיעור רק דיש בהם חשש מצד אחר שיוצאין מהם לחוץ, בזה כל דהוי חיבור כל שהוא למקוה אחרת הוי חיבור להוציאם מחשש זוחלין וכו', ע"ש. והאריך שם בנקודה זו דחיבור כלשהו הוי חיבור, ותוכן דבריו הוא דשיעור כשפ"ה שצריך לעירוב מקוואות אינו מן התורה דמן התורה די בעירוב כשערה, רק שחז"ל גזרו וחששו דכיון דחוש השערה הוי דבר מועט אולי יהי פחות מזה, ולכן הצריכו שיעור יותר. ומש"ה לענין פסול זוחלין, כיון שהזחילה היא ממקוה למקוה, בזה אם יש נקב כחוש השערה כבר הוא עירוב מקוואות ואין בזה חשש זוחלין. והביא כמה ראיות לדבריו, ראה שם באריכות.

ויש להביא סימוכין להיתר מקוה זו של הגאון החלקי מצד נוסף, והוא דאפילו אם נחשוש כאן לזחילה כל שהיא, מ"מ הוי זה זחילה ממקוה למקוה שבוה התירו האחרונים, ועכ"פ באופנים מסויימים, וכדלהלן. וכידוע הויכוח ומשא ומתן שהי' בין ב' גדולי ארץ ה"ה הגר"ש קלוגר ז"ל עם הגר"ש מסקאלע ז"ל בעהמ"ח תשו' בית שלמה, בנידון מקוה שהיתה בעיר של הבית שלמה שהי' שם ב' מקוואות סמוכים זה לזה א' גדולה וא' קטנה ועיקר טבילת הנשים היתה במקוה הקטנה וגובה א' למים שבשתיהם כי המים באים מזה לזה דרך הנקבים הדקים שבדופן המפסיק בין שתי המקוואות. וכאשר המים נגבהים בא' מהם אזי גם המים שבמקוה השני' גבוהים כן, ובהתמעט גובה המים שבמקוה א' ככה נתמעט גובה המים שבמקוה השני', והשאלה היא שבעש"ק וכדומה כששואבין הרבה מים מהמקוה הגדולה כדי לרחוץ בהם ונתמעט גובה המים שבמקוה הגדולה, נתמעט ג"כ גובה המים שבמקוה הקטנה עד שאין שיעור גובה מים בהמקוה הקטנה זרת למעלה מהטבור, וע"כ שופכין מים שאובים תוך המקוה הקטנה קודם שטובלים הנשים להגביה לפי שעה מקוה הקטנה ממקוה הגדולה, אבל כיון שדרך המים להשתוות א"כ נמצא כי בעת הטבילה המים שבמקוה הקטנה זוחלים למקוה הגדולה דרך הנקבים שבדופן המפסיק בין מקוה למקוה.

ושלח הבית שלמה ספיקו להגר"ש"ק והוסיף דבעת שהמים שבשתי המקוואות גובה א' להם אין לו שום ספק דכשר הדבר בלי שום פקפוק, וז"ל, וא"כ מה בכך שיש נקבים בין המקוואות וגם הנקבים מלאים מים דעכ"פ בשעת הטבילה המים נחים ולא זוחלין, רק הספק שלו הוא בעת שהמים זוחלים מהמקוה הקטנה להגדולה אם מותר לטבול אז בהמקוה הקטנה משום חשש זוחלין.

ויש להקדים ששאלה כעין זו כבר באה לפני הגר"ש"ק ופסק להתיר ושאין שום חשש משום זוחלין והדפיסה בספרו "מי נדה" (מהדורא קמא הלכות מקוואות על סעי' י').

ותשובה זו נדפסה ג"כ בספרו שו"ת שבעה עינים (הוא ספר תשובות שליקט בנו הג"ר חיים

ספר מקוה מים - חלק א
כ"כ"א ז' ית' כ"ף C.F. א

או תשובה. ולכך אני תמה על ר"מ שיעלה זה בלבו לספק. ואם כי שם נאמר המעשה שהמה מעורבין כשפ"ה משא"כ בנדון שלו, הנה אחר הימים נשאלתי על זה ממדינת רוסיא ששם לא הי' כשפ"ה והכשרתי ג"כ ואעתיק לו תשובתי בזה וכו' ע"ש, ותוכן דבריו בקיצור כתב לו מה שכתב למדינת רוסיא והוא מה שכתבנו לעיל מש"כ בשירי טהרה (תשובה כג), וגם הוסיף כאן הגרש"ק ראייה מוכחת לדבריו, שהרי כל המשניות המדברים בכמה בעיני לעירוב מקוואות לא דברו רק אם החסרה כשרה למבול בה, אבל לא מצינו בשום מקום לומר דאם אינן מעורבים כשפ"ה גם המלאה פסולה משום זוחלין, ובע"כ דמקוה למקוה לא שייך זוחלין.

והבית שלמה בתשובתו (ביד"ח ח"ב סימן נא) השיב להגרש"ק תשובה ארוכה מערכה מול מערכה ותוכן דבריו הוא דלא מכשירין עירוב מקוואות אלא בעומד ונה באשבורן. ועל הרא"י שכתב הגרש"ק מהמשניות המדברים בכמה בעיני לעירוב מקוואות וכו' השיבו הבית שלמה וז"ל הנה בעניתי איני רואה אפי' רמו הוכחה דמאי ענין זוחלין לעירוב מקוואות, שם בכל המשניות מיירא בעיני שהעירוב שבין שני המקוואות נח ועומד באשבורן ואינו זוחל בשעת טבילה וכו'. ועל מש"כ הגרש"ק דשיעור כשפ"ה דבעיני לענין שיעור עירוב מקוואות הוא רק מדרבנן, כתב הבית שלמה וז"ל ונשתוממתי על המראה שכל דברי מעכת"ה לדעתי אינם אלא דברי תימה הנה מ"ש מעכת"ה דשיעור כשפ"ה אינו מן התורה רק מדרבנן ולא מהלכה למ"מ דבריו תמוהים מאד והם נגד דברי הרמב"ם וגם נגד משנה ערוכה וכו'.

ועל כן העלה הבית שלמה דכששופכין הרבה מים שאובים לתוך מקוה הקטנה והמים שבמקוה הקטנה גבוהים עכשיו ממקוה הגדולה אסור למבול או בהמקוה הקטנה כיון שהמים שבמקוה הקטנה זוחלין למקוה הגדולה דרך הנקבים שיש בכותל המפסיק בין מקוה למקוה.

→ **ומ"מ** חידש שם הבי"ש דכל זה דוקא כשהנקבים הקטנים הם למעלה ממים שבמקוה הגדולה וע"כ כשזוחלים המים מהמקוה הקטנה להגדולה רואים את הזחילה אבל כשהנקבים אינם למעלה מהמים שבמקוה העליונה רק הם למטה מתחת המים שבמקוה הגדולה, מותר למבול במקוה הקטנה אפי' בשעה שהמים זוחלין למקוה הגדולה. וטעמו הוא דכיון שהמים אינם זוחלין להדיא דרך הנקב כיון

והיינו, דיסודי היתירו של הגרש"ק כך הם, דלדעתו זחילה ממקוה למקוה לאו שמה זחילה דמקוה אחת גדולה חשבינן לה, וכשם שבמקוה אחת לא איכפת לן אם המים נעים ונדים ממקום למקום ומפינה לפינה כך גם ממקוה למקוה. והיינו, שהמושג של "עירוב מקוואות" סותר ומכטל הגדר זוחלין, אלא דלסברא זו צריך שאכן ייחשבו ב' המקוואות כמקוה אחת, ולזה בירר הגרש"ק דעירוב מקוואות מדאו' הוא בכ"ש.

ועכשיו כשנשאל פעם שלישיית שאלה כזו מהבית שלמה השיבו דעתו שהוא מתיר מקוה כזו ואין בה חשש זוחלין. ותשובה הראשונה שערך להבית שלמה היא בספרו שירי טהרה (הלכות מקוואות תשובה לט) וכתב שהוא תמה על הבית שלמה שבכלל נסתפק בזה, ובתשובה זו גילה לנו הגרש"ק כל הפרטים שהסתיר בתשובה שכתב בספרו מי נדה וכדאי להעתיק לשונו.

וז"ל "הנה ידידי, תרי תמיהי קא הוינא הכא אחד אם אני רואה שדברינו חביבין לו למה אינו רואה להיות ספרי בידו כי אני רואה שאין לו שום ספר מחבורי ואם הי' לו חבורי מי נדה הי' מוצא בו שאלה זו כי שם מבואר שאלה זו והתירו. והשנית אני מחזיקנא בר"מ לרב גובריה ולא עלה ע"ד שיסתפק בזה. והנה אומר לו איזי גופא דעובדא, הנה שאלה המבואר בספרי הוא הי' מעשה פ"ק אך למען דרכי שלום כי הי' אז לצחוק לכך כתבתי בהסתר. והענין הי' כי אחר בואי פ"ק רק שנה אחת והי' זה בשנת תקפ"א הי' עוד פה הרב מו' אלעזר לנדא שהי' אח"כ אב"ד דפה בשעת תקצ"א אך אז הי' הרב הגאון בעל גור ארי' יהודא והגאון המובהק מו' זלמן זלה"ה, והנה כמו דהוי בקהלתו כן הוי פ"ק עד היום מקוה הגדולה וקטנה בצידה, והתחילו ג"כ לתקן הקטנה והרב מוהר"א התחיל לצעוק שהם זוחלין והלכתי לראות המקוה ושחקתי עליו לומר על עירוב מקוואות שהם זוחלין דזוחלין לא הוי רק אם זוחל לחוץ אך אם זוחל ממקוה למקוה לא נקרא זוחלין רק הוי כמקוה שחלקוה לב'. והתרתי לתקן אותה כמעיקרא וכן עשו. ואח"כ הי' צועק עוד עד שהגיע הדבר להרב הגאון מו"ה זלמן מרגליות ולהגאון אב"ד דקהלתינו הנ"ל ושחקו עליו והוכרו בבה"כ הגדולה בפני הרב מוהר"א שהיא כשרה וחס להזכיר מלעזר עליו לעז, ואח"כ הודה הרב מוהר"א שרצה להתווק הוראתו עפי' דודו הרב מו' שמואל לנדא מפראג להיות בתומכי ידו, וגם הוא שחק בו, רק למען דע אשר תשיב וכו' כתבתי

האחרונים, מ"מ מצאתי בבית שלמה (סימן פג) והיא תשובה שכתב יותר מעשרים שנה לאחר הויכוח שהי' לו עם הגרש"ק, (כי ב' התשובות סימן נא נב שכתבן להגרש"ק ניכתבו בשנת תר"י ותשובה פג כתב בשנת תרל"א), ושם (בסימן פג) דן בכמה ענינים בענין מקוואות ותוך דבריו דן ג"כ בשאלה זו וז"ל, וכבר הי' לי וויכוח גדול בשנת תר"י עם הגרש"ק וז"ל מבראד שהוא הי' פשוט אצלו שבמקום החיבור לא איכפת לן בזוחלין, וכתב שבעת שהי' הג' מהר"א לנדא אבר"ק הנ"ל רצה לפסול המקוה דשם שהי' באופן זה משום חשש זוחלין והוא חלק עליו וכל הגדולים שהיו אז בק' הנ"ל החזיקו בידו והדפים כן בס' מי נדה שלו ואני הארכתי אליו בכמה תשו' והשגתי עליו בראיות עצומות והוא עמד בשלו, וכאשר יוכני ה' להדפיס התשובות שלי הכל יראו האמת, עכ"ל.

→ **ומצאתי** לגאון בדור שאחר הגרש"ק והבית שלמה והוא הגאון ר' יצחק שמעלקיש מלבוב

שהביא בספרו שו"ת בית יצחק (י"ד ח"ב סוסי" כח) את המחלוקת בין הבית שלמה להגרש"ק וכתב בעין חכמה בזה, וז"ל, ובדבר מה שיש מקוה גדולה וקטנה והמקוואות זוחלין מזה לזה כבר כתב הגאון מהרש"ק ושאר פוסקים דאין כאן בית מיהוש וגם בעירנו יש שתי מקוואות ובעת ששואבין הקטנה תתמלא מהגדולה ולית מאן דחש לזה וכו'. ובס' שו"ת בית שלמה הגדפס מחדש (ס"ג) חשש להחמיר וכו' והגאון מהרש"ק זצלה"ה כפי הנראה מכשיר גם בכה"ג, ודין זה שכיח טובא, ולדינא נלע"ד דאם כששופכין נע ונד המים ואחר שנה מהשפיכה עדיין נעים ונדים יש להחמיר, אך אם נחים ולא ניכר הזחילה אף שאנו יודעים שבמשך איזה שעות המים מהקטנה הולכים לגדולה מ"מ אין להחמיר בכה"ג ולסמוך על הפוסקים המקילים, עכ"ל.

→ **ומעתה** שוב נשוב לעניננו בענין אוצר ההשקה שהוא בור ע"ג בור ונקב קמן מחברן, דלפי דברי הגרש"ק אין שום חשש בכלל, דלדבריו אפילו אם המים זוחלים ממקוה למקוה אפילו הנקב הוא רק נקב קמן מ"מ אין שום חשש זוחלין. וכן לדברי הבית יצחק שהכריע היכא שאין ניכר הזחילה שאין בה חשש א"כ ה"ה לעניננו.

→ **ואפילו** לדברי הבית שלמה שמחמיר בנקב פחות מכשפ"ה אם המים זוחלין ממקוה למקוה, מ"מ בנדוננו אין שום חשש מתרי טעמי, א', דכאן הנקב הוא מתחת המים, וא"כ בכה"ג כתב הבית

שהנקב נמצא תמיד בתוך המים שבין המקוואות, רק שהמים דוחקים ומבצבצים מזה לזה דרך הנקב, בכה"ג לא מקרי זוחלין כיון שאינם זוחלין למעלה רק דוחקים ומבצבצים בתוך המים לאו זחילה הוא. וסיים ע"ז בדבר זה נכון ומסתבר.

ועל זה השיבו הגרש"ק ב' תשובות והם בספרו שירי טהרה (הלכות מקוואות תשובה סימן מ, מא), וז"ל, אך כעת אני ממחר להשיבו בקצרה מתרי טעמי אחד שלא יאמר מדשתק אודויי אודי, או שאיני חושש על דבריו להשיבו, השנית כי אורייתא קא מרתחא לי אשר שמני כבער לא אבין בין דין לדין לומר דהמעשה פ"ק לא הי' זוחלין בשעת מבילה, הנה אני כותב לו כן הוא בחבורי שהתרנו מכח דלבי מקוואות זה לזה לא שייך זוחלין ואז היינו כולנו ביהד וכולנו התרנו מטעם זה והוא משיב לי כי עורבא פרה וכו'. והאריך לסתור כל דברי הבית שלמה וגם הביא עוד ראיות לדבריו, ע"ש.

והבית שלמה (שם בסימן נב) ערך תשובה ארוכה בחזרה להגרש"ק כדרכה של תורה וז"ל, והנה ראיתי שכת"ה עומד בדעתו ששיעור כשפופרת הנוד לענין עירוב מקוואות הוא רק מדרבנן אבל מן התורה די בעירוב כל שהוא וכו' וראיתו היא מן הש"ס דעירובין וסוכה וכו' ובאמת תמהתי מאד על גדול הדור כמוהו שנטה כאן הרבה מדרך האמת וחזן מכבודו בשביל קושיא קלה כמות שהיא פורחת באויר רוצה לעשות מאיסור תורה איסור דרבנן וראיתו אינה ראוי של כלום וכו'. וע"ש שהאריך לסתור דברי הגרש"ק.

והגרש"ק מיד חזר להשיבו והוא שם בתשובה (סימן מב) וז"ל הנה באמת ביאת דבריו הניין לי כי אני אין לי פנאי לעמוד על ענין אחד ולבאר היטב דברי הראשונים ולסלק יתירות הדרכים הנראין כמותרין לדברי ואני סומך על בטחוני בו ית' שיעמידני על דבר אמת ולא יצא מידי דבר שאינו מתוקן ואחד המרבה ואחד הממעיט וכו', ואיני מעיין כל ענין רק כשעה הדא והיותר כיום תמים ולא יותר, אבל ר"מ הוא מופנה ויש לו זמן זמנים טובא ומעיין הרבה בכל ענינים המסתעפין ומביא לי דברי הראשונים הנראין כסותרין ואני אבאר בעוה"י שלא יסתרו דברינו וכו'. והאריך שם להוכיח כדבריו וליישב כל מה שהביא נגדו הבי"ש.

אבל הבית שלמה לא חזר בו מדבריו ואף כי לא נמצא בתשובותיו תשובה על דברי הגרש"ק

להיפוך דרך נקב הקטן משני פעמים, א' כיון שהאוצר שלמטה מלא מים ואין בו מקום למים שבחלק העליון ליכנס בו, וב' כיון שהנקב המפסיק הוא נקב קטן ואין אויר במקוה שבחלק התחתון א"כ א"א למים שבחלק העליון ליכנס בו רק אם יצאו מקודם אויר או מים וכיון שהנקב הוא קטן והמים שבחלק העליון עומדים עליו תמיד וכידוע, א"כ קשה מאד שיוחלו המים מזה לזה ובפרט שאין טובלים בכור השקה וא"כ תמיד נחים המים שם בשקט, ואין שום זחילה בין אוצר העליון להתחתון.

המורם מכל האמור שמקוה זו כשרה היא בלי שום חשש ופקפוק, ואדרבה יש בה הידור שבזה יוצאים שיטת הרמב"ם והראב"ד המחמירים בנ"ס ונ"ס, כיון שהאוצר בור השקה העליון מחובר תמיד ע"י נקב קטן לאוצר התחתון שיש בו תמיד מ"ס מי גשמים מקוריים, ועל כן אין בה חשש של נ"ס ונ"ס, ותיקון גדול שנינו כאן בתקנת מקוה כשרה ומהודרת לכל שיטות הפוסקים.

שלמה שאין חשש זוחלין אפי' אם המים זוחלים ממקוה למקוה כיון שהכל זוחל מתחת המים ואין הזחילה ניכרת. וב', דהרי כשהמים נחים ועומדים באשבורן (אחר שנשתוו בגבהן) כתב הב"ש שאין בה שום חשש והכפיל נקודה זו כמה פעמים, וז"ל, והנה בעת שהמים שבשני המקוואות גובה א' להם לא עלה בלבי שום מקום ספק כי כשר הדבר בלי פקפוק כי אין זה ענין לזוחלין כלל, כי פיסול זוחלין אינו רק כשזוחלין המים בשעת הטבילה אבל אם הם זוחלין מתחלה ובעת הטבילה המים נחים פשיטא דמטהרין, וא"כ מה בכך שיש נקבים בין המקוואות וגם הנקבים מלאים מים דעכ"פ בשעת הטבילה המים נחים ולא זוחלין, עכ"ד. וכן הכפיל דבר זה אח"כ ע"ש. וא"כ כ"ש הוא דמה התם שהנקב הוא בצד הכותל המפסיק בין מקוה למקוה מ"מ אם הם עכשיו בשעת הטבילה בגובה אחד אין בה שום חשש זוחלין כ"ש בעניננו שהנקב בין מקוה למקוה הוא לא מן הצד רק למטה וא"כ בכל פעם הוא בגובה אחד. ועוד דידוע שאין המים שבכור ההשקה זוחלים מלמעלה למטה או

מדתנן התם במסכת ביצה³⁰⁶ אבל [אין] מטבילין וכו', ופירש רש"י ז"ל בגמרא אבל מטבילין בכלי אבן, ואין מטבילין כלי אגב מימיו הטמאין, וביום טוב הוא דלא משום תקון כלי כדאיתא התם, אבל בחול מטבילין ועלתה לכלי טבילה אגב טהרת מים טמאין שמטבילין בו, והא התם שהמים שבתוך הכלי חוצצין הם שאין מימי המקוה והנהר נכנסין בתוכו, ואם עדיין תורת שאובין עליהם היאך עלתה לו טבילה, אלא ודאי שמימי המקוה או הנהר שיש ביניהם כשופרת הנוד ומשיקים בו מעלין אותן משאיכותן, וזו נראית ראייה ברורה לדבריהם.

וכן התירו בפירוש לטבול לכתחלה בתוך כלי שבתוך הנהר או מעין שיש בו כשופרת הנוד, דליכא הפרישא בזה בין טבילת כלים לטבילת אדם. אלא שהוקשה להם³⁰⁶ ז"ל הא דאמרינן בירושלמי במסכת יומא³⁰⁷ גבי ים שעשה שלמה שהיו כהנים טובלין בו דאמרינן ולא כלו כלו, ומתרג' רגלי השוורים היו פתוחין, כלומר נקובין במוציא רמון וכל שנקוב במוציא רמון יצא מתורת כלי. ותירצו דהתם לרווחא דמילתא עשו כן ולא שהיו צריכין לכך, ותדע דהא ברגל אחד נקוב במוציא רמון סגי ורגלי כל השוורים למה לי. והרב ר' אלחנן³⁰⁸ ז"ל תירץ דלכך הוצרך שם כמוציא רמון להוציאו מתורת כלי, לפי שמעין עיטם הנכנס שם פעמים היה קטן וכל שפע המעין נכנס לתוך אותו ים והיה נראה להם כטובל תוך כלי גמור, ולפיכך נקבוהו כמוציא רמון להוציא מתורת כלי. עוד הוקשה להם ז"ל מדתנן פ"ג דמקואות³⁰⁹ בור שהוא מלא מים שאובין והאמה נכנסת לתוכה ויוצאת ממנו, לעולם הוא בפיסולו עד שיתחשב שלא נשתייר מן הראשונים שלשת לוגין. ותנן גמי התם³¹⁰ מעין שהעבירו על גבי שוקת של מים שאובין לעולם בפיסולו וכו'.

ותירצו התוספות דהתם כשלא היו מימי האמה ולא המעין מ' סאה קודם נשיקתה לבור או לשוקת, כיון דלית בהו מ' סאה לא מכשרי להו לשאובין בהשקיתה לטבול בו אדם³¹¹ שהרי לא היה בהם כדי לטבול בו אדם. ואע"פ ששנינו³¹² שהמעין מטהר בכל שהוא, לא לאדם אמרו אלא לכלים אבל אדם בעי מ' סאה, וכדאיתא בפרק חומר בקודש³¹³ ארעא חלחולי מחלחלא ובעינן מ' סאה במקום אחד. ועוד אמרו במדרש³¹⁴ יען כי מאס העם הזה את מי השלוח ההולכים לאט³¹⁵, לא"ט בגימטריא מ', רמז למ' סאה, ומי השלוח מי מעין הם דהיינו מעין גיחון ואפילו הכי בעי מ' סאה. ואמרינן בפ"ב³¹⁶ דיומא כיון שהגיע לפתח בית דוד והגדילו למ' סאה רוחצין בו זבין וזבות, מכלל דמעיקרא אין טובלין בו לפי שאין בו מ' סאה, ע"כ תורף דברי רבותינו ז"ל. ובודאי דמשניות אלו דאמה ושוקת מתפרשין בדוחק, ויש מחלקין בטבילה בתוך כלי שבנהר שאע"פ שמטבילין בו כלי אין מטבילין בו אדם, שהחמירו בו בזה כשם שהחמירו בו לענין מעין שאין בו מ' סאה, ואין זה מתחזור.

ויותר נראין דברי מורי הרא"ה³¹⁷ ז"ל שהיה אומר בשם רבותיו ז"ל ובשמו, שלא אמרו שהמים השאובין נטהרין בשופרת הנוד אלא כשהם בתוך מקוה או הים [שמטהרין באשבורן] דוקא כמותן והו' להו כמין אחד אבל לגבי מעין שהוא מטהר בזוחלין³¹⁸, מה שאין כן במים שבכלי אין יוצאין מידי שאיבה בשופרת הנוד, ואין מטבילין בו לא אדם ולא כלים עד שיהא נקוב כמוציא רמון שיוציא מתורת כלי. והיינו ההיא דים שעשה שלמה, שתייצו בירושלמי שרגלי השוורים היו פתוחין כמוציא רמון, ועשו כן [בכל] רגלי השוורים כדי שיהיה נראה לכל כשהוא נקוב מכל צד. ובהא מתרג' שפיר מתגיחין דשוקת ואמה

305 יז, ב. 306 תוס' פסחים שם, רמב"ן ב"ב סה, ב. תשו' הרי"ד שם. 307 פ"ד ה"ח. 308 כ"כ רבינו בב"ב שם בתירוץ ב, ועי' ברמב"ן שם. 309 משנה ג. 310 פ"ה מ"א. 311 ע"י בש"ך יו"ד סי' רא סק"יב שכתב דחיבור שאובין למקוה אינו מכשיר אלא כל זמן שמחזירין למקוה. ועיין בהסבר הדבר בספר אמרי משה סימן א', והשווה למש"כ רבינו. 312 תר"כ ויקרא יא, לו. 313 כב, א. 314 מדרש רבה במדבר פרשה יח פסקא כא. 315 ישעיה ח, ו. 316 ר"ל פרק

בתרא עת, א. 317 בבב"ב יז, ב. וכן הביאו רבינו ג"כ במסכת ב"ב (סה, ב) 318 הלשון קשה, ותקנתיו ע"פ מה שהובאו כל דברי רבינו בב"י סימן רא, ועדיין הלשון משובש. ועיין בתוון איש ח"י"מ ליקוטים על מכות מש"כ לבאר דברי רבינו. עכ"פ תמצית דברי רבינו הוא, שאין טבילת אדם מועיל בכלי אפילו ע"י חיבור שפ"ה למעין עד שינקב הכלי כמוציא רמון להוציא מתורת כלי. ועיין בנחל אשכיל (דף 142) אות א' שהביא שיטות כדברי הרא"ה והכריח שכן דעת השו"ע ע"ש. — ועיין

העוברת
כמוציא
לכתחלה
גזרה ות
מתני'
מאתים
המביאין
רש"י 119
מלא תנ
זמם. וכ
אומר ו
הוא אוב
דמשמע
הוא דא
דנפקי כ
הפועלי
החמור
קבין ל
ומשלם,
לוקה ו
הם מל
גמי שנ
והשיב
לא תה
דכתיב
כתיב 121
ועוד הק
לר' מא
רשעיות
ואמאי
כשהם
לעולם
ומיהו א
שלא לה
שתי שנ
מתבטל
מקראות
בדבר א
על דברי
כ, יג.
יט, יט.
והתוס'
326 ויקר

הרי אנו מבטלין המקרא האחד, ויש לנו לקיים שניהם, כך יש לפרש³²⁹ לפי שיטת רש"י ז"ל. אבל בתוספות³³⁰ פירשו טעם משנתנו לר"מ שאלו היו שניהם משם אחד היה משלם ואינו לוקה, כי אע"פ שהן מרוחקין הוי ליה לאו שניתק לעשה שאין לוקין עליו, כאשר אין לוקין אלא תגזול מזהשיב את הגזילה, אבל עכשיו שהן שני שמות אין דגין אותה בלאו שניתק לעשה כיון שהן מרוחקים. וההיא דחוסם את הפרה נמי שני שמות הן ולפיכך לוקה ומשלם, ולשון המשנה זה נוטה קצת לפירוש זה.

והמחזור יותר בזה הוא מה שפירש רבינו משה בר נחמן ז"ל, שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין בא לומר, שלא תענה שחייבין עליו מלקות אינו מביאן לידי תשלומין, שאין לא תענה אזהרה לעונש כאשר זמם, דלא יוסיפו לעשות הוא אזהרה להם וכדפרישית בגמרא, שאלו היה כן ודאי אינו לוקה עליו שכבר פירש הכתוב ענשו של לאו זה לעשות לו כאשר זמם ואין לנו לדון לו עונש אחר, אבל עכשיו שהם שני שמות דלא תענה אזהרה למלקות והכתוב המביאן לידי תשלומין אזהרה אחרת יש לו, לוקה ומשלם.

ולכולהו פירושי מה שלוקה לר' מאיר משום לא תענה, היינו משום דכתיב והצדיקו כדאיתא בריש פרקין³³¹, דאי לאו [הכי] לאו שאין בו מעשה הוא שאין לוקין עליו אף לר' מאיר, דלא אשכחן הכי אלא לר' יהודה בר פלוגתיה³³². ומהאי טעמא נמי אין לוקין עליו לרבנן, ואע"ג דלדידהו הוי אזהרה לעדים זוממין דעביד ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין³³³ שאין לוקין עליו לרבנן כדאיתא פרק אלו הן הלוקין³³⁴.

והכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה. ובפרק אלו נערות³³⁵ פריך תלמודא ולימא כל הלוקה אינו משלם, ופריך בפירוש רבתה תורה עדים זוממין לתשלומין והתם מפרש היכן רבתה תורה.

העוברת, וכן קבלתיה מפי רבינו ז"ל. ומיהו בנקוב כמוציא רמון מטבילין בו לדברי הכל ואפילו לכתחלה, אלא שאין להתיר זה בכל מקום משום גזרה ותו לא מידי. L

מתני'. מעידין אנו באיש פלוני שהייב לחבירו מאתים וזו ונמצאו זוממין לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין. פירש רש"י³²⁰ ז"ל כי משני מקראות הן באין מלקות מלא תענה ברעך³²⁰, וממון מועשיתם לו כאשר זמם. וכן מפורש בתוספתא³²¹, בעסקי ממון הוא אומר ועשיתם לו כאשר זמם³²², ובעסקי מלקות הוא אומר לא תענה ברעך³²⁰. והקשו בתוספות³²³ דמשמע דדוקא מפני שבאין משני מקראות, הוא דאמר ר' מאיר לוקה ומשלם אבל היכא דנפקי מחד קרא לא אמר, ואלו בפרק השוכר את הפועלים³²⁴ תניא החוסם את הפרה או את החמור ודש בה לוקה ומשלם ד' קבין לפרה וג' קבין לחמור, והוינן בה והא אין אדם לוקה ומשלם, ופרקינן הא מני ר' מאיר היא דאמר לוקה ומשלם, והתם שני החיובין ממקרא אחד הם מלא תחוסם שור בדישו³²⁵. ותירצו דהתם נמי שני מקראות הן, חד לא תחוסם³²⁵ וחד והשיב את הגזלה אשר גזל³²⁶, דאע"ג דכתיב לא תחוסם מגלן דמחייב לאהדורי אי לאו דכתיב³²⁶ והשיב את הגזלה, וכ"ש דאי לא כתיב³²⁶ לא תחוסם לא ידעינן דאיכא גזל כלל. ועוד הקשו דהא בפרק אלו נערות³²⁷ לא אשכחן לר' מאיר דדריש כדי רשעתו שלא לחייב שתי רשעיות אלא במלקות ומיתה או מיתה וממון, ואמאי והא משכחת לה אפילו במלקות וממון כשהם משם אחד³²⁸, ותירצו דלא משכחת לה לעולם שם אחד במלקות וממון.

ומיהו אכתי קשיא, דלענין למידרש כדי רשעתו שלא לחייב שתי רשעיות, מה לי שם אחד מה לי שתי שמות. וי"ל דכשבאין משם אחד אין השם מתבטל כיון שלוקה או משלם, אבל כשהן שני מקראות, אם אתה אומר שאינו לוקה ומשלם

ומשלם כדי רשעתו מאי עביד ליה". 328 וכ"כ הרמב"ן. 329 וכ"כ התוס' בכתובות לב, ב ד"ה שלא לפרש דעת רש"י. 330 וכ"כ התוס' שם, ובתירוצו א' בתוס' שאנן כאן. 331 לעיל ב, ב. 332 לקמן ד, ב. 333 וכ"כ התוס' ד, ב ד"ה ורבנן. 334 יג, ב. 335 לב, ב.

דבבר אנרהם ח"ב סימן טו אות ג' מש"כ להוסיף על דברי רבינו. 319 ד"ה שלא השם. 320 שמות כ, יג. 321 מכות פ"א מ"ה. 322 דברים יט, יט. 323 ד"ה לוקין, וכן הקשה הרמב"ן, והתוס' שאנן. 324 צא, א. 325 שם כה, ד. 326 ויקרא ה, כג. 327 לו, א ו"לר"מ דאמר לוקה

אלא על גזירת חכמים, דמדינא עובלין צו כמ"ש לעיל מהר"ש והרא"ש חבל כיון דמרחקי עובא חינו ניכר חיבורו למעין, על כן צעו נקב גדול כמוציא רימון דיש בזה צ' מעלות, אחת דעל ידי זה ניכר לכל שנתבטלתורת כלי ועוד שעל ידי זה המים צאים לתוכו צשפע רב וניכר לכל שצאים ממעין, זה נראה לפענ"ד ביאור דברי הר"ר יחיאל שבתוספות.

ולפי זה אין שייך חומרא זו אלא אם המים צאין לכלי מה שאין כן השקה מצור של גשמים לצור שבו עובלין דשניהם הם בנין בקרקע וסילון של אצן שאין עליו שום חשש כלי מחצרן אין שום ראייה משם שיבא חילוק צין אם רחוק או קרוב וצכל ענין סגי כשפופרת הגוד כנלע"ד.

74

ג) ומה שחסידי חצ"ד מדקדקין שיבא הנקב של עירוב מקואות עפ"ה על עפ"ה ולענ"ד שנמשך ממנה שצרוסיא היו הרבה מקואות של מעין העשוין עם תיבה של עץ צאופן המצואר צשו"ע תיבא, דצוה כתב התיבא שיבא הנקב כמוציא רימון שהוא לערך עפ"ה על עפ"ה לצטל התיבה מחורת כלי, וחששו שאין הכל בקיחין לחלק צין השקה של מקוה שיש צוה תיבה להשקה של מקוה העשויה צצנין לימטעט כמו שלנו, על כן משום לא פלוג הנהיגו שיבא צכל מקום הנקב עפ"ה על עפ"ה מטעם גדר וסייג שלא לצוא לידי מכשול, והחזיקו להלכה צצמנהג זה כיון שהוכהג לסייג לתורה חבל מן הדין אין טעם להחמיר יותר מהמצואר צצמנהג.

L

פי"ז משנה י

א) האביק שבמרחץ בזמן שהוא באמצע פוסל. (לפי שכל המים גרורים על גציו. רע"צ) מן הצד אינו פוסל. (דאין המים גרורין על גציו ואין כאן שאוב אלא מה שצתוכה. רע"צ) מפני שהוא במקוה סמוך למקוה דברי ר' מאיר, וחכמים אומרים אם מקבצלת האמבטי רביעית עד שלא יגיעו לאביק כשר ואם לאו פסול ר' אלעזר בר' צדוק אומר אם מקבל האביק כל שהוא פסול. הנה משמעות הדברים דמן הלא היינו צכותל המקוה אף שהוא צתחתית ככותל דברי רק לחכמים צעו שחבא המקוה מקבלת רביעית עד שלא יגיעו

לאביק. ולכאורה קשה להצין טעמא דר"מ לפי מה שאייר הרע"צ דהאביק יש לו צשוליו נקב להוציא דרך שם המים שאינן נקיים, וחזרין וסותמין את הנקב כשמשויכין למקוה מים נקיים, למה עדיף אם האביק מן הלא דברי גס אם האביק צאמלע אין כל המים שלמעלה צתוך האביק ואעפ"כ נחצבין כולן כשאובין מפני שהם נסמכין עליו, כנראה מלי הרע"צ דברי לא מיירי אי המים שצתוך האביק פוסלין משום שאובים דברי סתמא קתני דמיירי אף אי אינו מחזיק ג' לוגין אם כן גס אם האביק מן הלא דהיינו צכותל המקוה אם הוא צתחתית ככותל כיון דאם נפתח נקב האביק כל המים יוצאין א"כ נסמכין כל המים על האביק, ומאי שנא אם נגררין על גציו או נסמכין עליו מן הלא. עוד לריך ביאור צמאי פליגו תנאי דמתני'. ונראה לענ"ד ביאור הדבר דצתמת שאובין ממש לא היו אלא המים שצתוך האביק גופא ולא מה שעל גציו שחון לכלי דצוה שייך לדון צי רק משום מעמיד הזחילה צדבר המקבל עומאה (דפליגו צוה הרא"ש והר"ש) ולא משום שאובין ומשמעות לשון הרע"צ דמשום שאובים פוסל וצ"ל כיון שנגררין על גציו דומה כאלו הוא צתוכו ע"כ פסלוה רצנן לחצבן כשאובין משא"כ אם האביק מן הלא אינו נראה כאלו המים צתוכו.

פלוגתת הר"ש והרא"ש במעכב הזחילה ע"י דהמק"ט

ב) אלא דמ"מ אכתי אם האביק הוא כלי המק"ט יפסול משום מעמיד צדבר המקבל עומאה, לשיטת הר"ש (פ"ה מ"ה) צצמנהג דנוטפין שעשאן זוחלין דאם סותם סדק שצכותל צדבר המקבל עומאה פוסל משום דמעכב הזחילה צדבר המקבל עומאה, וכש"כ כאן דאם יסיר הסתימה צששוליו האביק הסותם נקב האביק ילאו המים לגמרי ולא רק מניעת הזחילה הוא אלא מונע שלא יתנו המים לגמרי. ומטעם זה הקשה צתוי"ט צצמנהג דסוף פ"ה דחבא דפליגו צ"ש וצ"ה אם מטבילין צחדלית קתני ומודים דגודר צכלים וטובל צהם, וברי כלים מקבלים עומאה א"כ הו"ל הויית המקוה צדבר המקבל עומאה, ות"י צתוי"ט וצ"ל, דלא מקרי הוי אלא מה שמהוין ועושין ולא מה שמונעין, צצמניעה הוא היפך ההוי ואעפ"כ שט"י

סבנ ויחי יוסף ה' אה' מקוואות וגו' נצב
ברב"ט ה' יוסף ערין וואלד צצ"י